

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Den komplexa hemlösheten

En kritisk diskursanalys av hur hemlöshet framställs i
media

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social work, 15 higher education

Kandidatnivå

Termin: VT22

Författare: Ida Hedfors & Sofia Stjernfelt

Handledare: Linda Lane

Antal ord: 20 201

Abstract

Titel: Den komplexa hemlösheten. En kritisk diskursanalys av hur hemlöshet framställs i media

Författare: Ida Hedfors & Sofia Stjernfelt

In this study we aim to investigate the media's portrayal of homelessness in Sweden. The purpose is to discover different portraits and dominating discourses in the construction of homelessness. The study focuses analyzing the portraits and discourses produced about homelessness through a critical discourse analysis. The media chosen for examination in this study is Aftonbladet and Dagens Nyheter. The empirical material consisted of 20 articles, 10 from each newspaper, published 2020 - 2021. The study's methodology frame consists of the critical discourse analysis method, in particular Fairclough's three-dimensional analysis model. The theories of social constructionism and critical discourse theory were used to analyze our data. The overall result of the study indicates a complex portrayal of homelessness, and a heterogeneous group of individuals living in homelessness. We found a tendency to explain homelessness as a structural problem. A dominant discourse was "the others", where people in homelessness are presented in contrast to the ordinary population. The second discourse was "the need of change" discourse where ways to combat and prevent homelessness were discussed. Our results reveal a complex picture of homelessness which motivates for further research regarding the social construction of homelessness.

Keywords: homeless, homelessness, portrayal, media, critical discourse analysis

Förord	4
1. Inledning	5
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställningar	7
1.4 Relevans för det sociala arbetet	7
1.5 Avgränsningar	8
1.6 Disposition	8
2. Tidigare forskning	9
2.1 En historisk förankring	9
2.2 Människor i hemlöshet som "de andra"	11
2.3 Hemlöshet som ett komplext fenomen	12
2.4 Medias makt	13
2.4 De hemlösas högtid	14
2.5 Sammanfattning tidigare forskning	15
3. Teoretiskt ramverk	16
3.1 Socialkonstruktivismen	16
3.2 Kritik mot socialkonstruktivismen	18
3.3 Den kritiska diskursanalysens teoretiska ramverk	19
3.4 Kritik mot den kritiska diskursanalysen	20
3.4 Sammanfattning teoretiskt ramverk	20
4. Metod	22
4.1 Metodval	22
4.2 Diskursanalys	22
4.3 Den kritiska diskursanalysen	23
4.4 Urval	24
4.5 Analysmetod och analytiska begrepp	25
4.5.1 Text	26
4.5.2 Diskursiv praktik	27
4.5.3 Social praktik	28
4.6 Bearbetning av empiri	28
4.7 Metoddiskussion	29
4.8 Forskningsetiska överväganden	31
4.9 Arbetsfördelning	33
5. Resultat & analys	34
5.1 Framställningar av hemlöshet	34
5.1.1 Olika sätt att definiera hemlöshet	34
5.1.2 Marknadsekonomins påverkan	38
5.1.3 En komplex framställning av hemlöshet	41
5.1.4 Vägen ur hemlöshet	43
5.1.5 En framställd offerroll	46

5.2 Genomgående diskurser	49
5.2.1 “De andra”-diskursen	50
5.2.2 Behov av förändring	53
5.3 Förståelser av framställningar av hemlöshet genom den kritiska diskursanalysen	56
5.3.1 Fortsatt reproducerade diskurser	57
5.3.2. Den komplexa hemlösheten	57
5.3.3. Diskursernas påverkan av den sociala ordningen	59
6. Avslutande diskussion	60
Referenslista	63
Bilaga 1	66

Förord

Tack till vår handledare Linda Lane som genom hela uppsatsarbetet erbjudit sitt stöd och vägledning. Vi vill även tacka varandra för ett gott samarbete och en lärorik samt rolig process.

Ida Hedfors och Sofia Stjernfelt

Göteborg, 2022-04-14

1. Inledning

Dagens mediarapportering av hemlösheten i Sverige präglas av formuleringar som “hemlösheten fortsätter att öka”, “det är bråttom” och “oroande utveckling”. Stadsmissionen rapporterar årligen om den rådande situationen avseende hemlösheten i Sverige, där den senaste upplagan instämmer gällande medias rapportering avseende det faktum att antalet människor i hemlöshet tenderar att öka¹. Därtill konstateras att människor som befinner sig i hemlöshet idag lever i olika typer av livssituationer, gruppen består av allt från nyanlända till barnfamiljer och yrkesverksamma. Enligt Socialstyrelsens senaste kartläggning befinner sig över 33 000 personer i hemlöshet i Sverige². Något som slår oss är att den nutida situationen avseende hemlöshet till synes innefattar en heterogen grupp människor, vilket vi inte anser överensstämmer med den allmänna bilden gällande vem som befinner sig i hemlöshet. Den allmänna bilden av hemlöshet i en svensk kontext är präglad av individuella orsaksförklaringar till problemet, där psykisk ohälsa och missbruk är vanligt förekommande och förknippade med människor i hemlöshet (Sahlin 2020). Med andra ord domineras den allmänna bilden av individuella orsaksförklaringar till hemlöshet och den samhälleliga aspekten av problemet tycks inte uppmärksammas. Människors uppfattning om hemlöshet ter sig konstruerad genom vad vi läser och får berättat om den. De flesta människor har därmed inte fått sin förståelse konstruerad av egen levda erfarenheter av hemlöshet. Vi kan förstå detta genom att se till den maktposition media besitter, vilken innefattar mandat att bestämma vilka frågor som behandlas i media, samt hur dessa frågor behandlas och framställs. Hur media framställer olika frågor påverkar vår förståelse av den värld vi lever i och således kan medias framställda bild uppfattas som sanning. Följderna blir att media också påverkar vilka diskussioner som blir aktuella i samhället, vilket sätter ramar och formar de rådande diskurserna kring olika fenomen. Detta kan i sin tur påverka socialpolitiken och slutligen även det sociala arbetet (Loseke 2017; Blomberg, Kroll, Lundström & Swärd 2004). Under arbetet med den aktuella uppsatsen har vi noterat att det rådande kunskapsläget kring ämnet i en svensk kontext ter sig vara skral. Därav kommer fokus i den aktuella uppsatsen åligga medias konstruktioner av specifikt hemlöshet i Sverige, ett fenomen som kommit att

---

¹ Stadsmissionen har sedan 2010 årligen gett ut en rapport om hemlöshet med ambitionen att kartlägga hur den aktuella situationen i Sverige ser ut (Stadsmissionen 2020).

² Socialstyrelsen har i uppdrag att var sjätte år kartlägga antalet människor i hemlöshet i Sverige. Den senaste mätningen är från 2017 (Socialstyrelsen 2017).

uppmärksammas allt mer medialt i samband med den globala spridningen av covid-19 viruset under 2020-talet.

1.1 Bakgrund

Sociala problem är en föränderlig benämning och dess definition och innebörd skiftar över tid och kontext. Därtill har även tid och kontext betydelse för vilka insatser samhället erbjuder för att motverka och eller förebygga uppkomsten av ett visst socialt problem (Loseke 2017; Meeuwisse & Swärd 2018). Benämningen av något som ett socialt problem betonar att något är fel, vilket är den första aspekten i hur sociala problem definieras. De följande delarna av definitionen berör att problemet ska ha allmän spridning, att det ska kunna förändras samt att det finns en övertygelse om att problemet behöver elimineras. Det socialkonstruktivistiska perspektivet menar att ett och samma socialt fenomen kan ges olika mening beroende på kontext och tid. Därtill motiverar det socialkonstruktivistiska perspektivet för att sociala problem inte finns förrän människan kategoriserar det som sådant (Loseke 2017). I Sverige förhåller sig det sociala arbetet till den statliga myndigheten Socialstyrelsen vars arbete styr, stödjer och utvecklar bland annat socialtjänsten. Det sociala arbetets ramar är således formade av Socialstyrelsens riktlinjer och definitioner (Socialstyrelsen 2022). Trots de övergripande riktlinjer Socialstyrelsen formulerar samt hur myndigheten definierar olika fenomen som sociala problem eller inte, åligger makt även de dominerande diskurser samt media i hur sociala problem definieras. Därtill präglas det sociala arbetet av olika dominerande diskurser eftersom arbetet bedrivs inom flertalet arenor och kontexter. De olika dominerande diskurserna kan erbjuda olika synsätt av diverse sociala fenomen, både i linje med och kontrasterande till Socialstyrelsens definitioner (jfr Healy 2014).

Avseende hemlöshet definieras fenomenet enligt Socialstyrelsen utifrån fyra olika situationer; akut hemlöshet, institutionsvistelse och stödboende, långsiktiga boendelösningar samt eget kortsiktigt boende. Den senaste kartläggningen gjordes år 2017 och visade att omkring 33 000 människor lever i hemlöshet (Socialstyrelsen 2017; Wirehag 2019). Socialstyrelsens vida definition av begreppet medför att ungefär hälften av de människor som räknas som hemlösa faktiskt bor i bostäder. Den allmänna bilden av den hemlöse som boendes på gatan med missbruk och psykiska problem överensstämmer således inte med den faktiska verkligheten, sett till Socialstyrelsens definition av fenomenet (Sahlin 2020; Swärd 2001; Wirehag 2019). Diskurser och konstruktioner är fundamentala gällande hur socialpolitiken definierar sociala

problem och därtill vem som anses berättigad insats (Meeuwisse & Swärd 2018). Med denna utgångspunkt menar vi att det är omöjligt att arbeta inom det sociala arbetet utan att vara medveten om de rådande diskurserna, eftersom deras betydelse är avgörande för hur det sociala arbetet bedrivs. Olika definitioner av sociala fenomen kommer således alltid att finnas, och behöver inte utgöra ett problem i sig. Däremot är det av vikt att vi som framtida sacionomer är medvetna om de olika konstruktionerna och hur dessa formas, varpå denna studie är relevant för det sociala arbetet.

1.2 Syfte

Med utgångspunkt i ovanstående diskussion kring diskursers centrala roll i det sociala arbetet ämnar vi i den aktuella uppsatsen undersöka och analysera de framställningar av hemlöshet som produceras i två av Sveriges mest lästa tidningar; Aftonbladet och Dagens Nyheter. Detta med syfte att synliggöra vilka diskurser som är rådande samt hur vi kan förstå dessa. Nedan följer tre frågeställningar som vi ämnar besvara med hjälp av den kritiska diskursanalysens verktyg.

1.3 Frågeställningar

- Hur framställs hemlöshet i artiklar från Aftonbladet och Dagens Nyheter mellan åren 2020 och 2022?
- Vilka är de genomgående diskurserna för hur hemlöshet framställs i artiklar från Aftonbladet och Dagens Nyheter mellan åren 2020 och 2022?
- Hur kan vi förstå framställningarna utifrån den kritiska diskursanalysen?

1.4 Relevans för det sociala arbetet

Med hänsyn till vad vi redogjort för ovan gällande syfte och frågeställningar menar vi att det sociala arbetet påverkas och styrs av de rådande diskurserna och framställningarna av olika sociala problem i media. En förutsättning för att arbeta inom det sociala arbetet är att ständigt vara uppdaterad gällande det rådande samhällsklimatet och de ständigt föränderliga definitioner och benämningar av diverse sociala fenomen. Det sociala arbetets diskurser kan samexistera men även konkurrera med varandra om hur det sociala arbetet och hur den enskilde socialarbetarens roll ska definieras. Genom att förstå de rådande diskurserna ökar vår möjlighet att använda de och påverka deras inflytande på det sociala arbetet (Healy

2014). Därtill kan forskning gällande konstruktioner av sociala problem bidra till ett mer ödmjukt och reflexivt förhållningssätt, vilket är av vikt inom människobehandlande yrken (Sahlin 2018). Med denna utgångspunkt menar vi att det är viktigt att belysa de rådande diskurserna kring olika sociala problem för att öka förståelsen kring hur de kan komma att påverka det sociala arbetet.

1.5 Avgränsningar

Arbetet med denna uppsats har skett under en begränsad tid, och således har vi fått begränsa våra frågeställningar, syfte samt studiens utformning därefter. Vi har valt att fokusera på två medieaktörer (Aftonbladet och Dagens Nyheter) och deras framställning av fenomenet hemlöshet. Valet av dessa medieaktörer motiveras med att de är två av de mest lästa tidningarna i Sverige (NE 2022). Därtill är de valda tidningarna en dags- och en kvällstidning och de innehar olika politiska ståndpunkter vilket vidare motiverar vårt val av specifikt dessa, eftersom de skilda politiska ställningarna skulle kunna påverka hur hemlöshet framställs. Aftonbladets ledarsida är oberoende socialdemokratisk (Aftonbladet 2016), och Dagens Nyheter är oberoende liberal (Dagens Nyheter 2016). Ytterligare avgränsning har gjorts i och med att vi enbart valt att studera framställningen av hemlöshet i en svensk kontext.

1.6 Disposition

Nedan följer en presentation kring uppsatsens fortsatta disposition. I följande avsnitt presenteras den tidigare forskningen inom ämnet för att ge läsaren en bild av kunskapsläget. Därefter presenteras i avsnitt tre en redogörelse för uppsatsens teoretiska ramverk, där kritik mot det teoretiska ramverket inkluderas. Uppsatsens fjärde avsnitt behandlar vår metod där vi går igenom vårt metodval, urval samt uppsatsens analytiska begrepp vilka kommer appliceras i resultatdelen. I metodavsnittet inkluderas även en diskussion avseende studiens tillförlitlighet och de etiska överväganden vi haft i åtanke vid arbetet med studien samt metodens svagheter. Därefter följer uppsatsens femte avsnitt vilket presenterar studiens resultat samt en analys av detta med hjälp av den tidigare forskningen och våra teoretiska ramverk. Slutligen följer i avsnitt sex en avslutande diskussion kring de resultat vi presenterat i föregående avsnitt.

2. Tidigare forskning

Eftersom vår studie ämnar undersöka konstruktionen av människor i hemlöshet har vi valt att fokusera den tidigare forskningen på specifikt forskningen om konstruktionen av hemlöshet. Vi kommer således inte att inkludera mer generell forskning om fenomenet hemlöshet. Vår studie har avgränsats till att enbart studera hur framställningen av hemlöshet ser ut i svensk media, men i följande forskningsöversikt har även internationell forskning inom ämnet inkluderats med avsikt att ge läsaren en bredare bild av det rådande kunskapsläget. För att inhämta den tidigare forskningen har vi använt oss av Göteborgs universitets sökmotor och sökt på “hemlöshet”, “hemlösa” “diskursanalys”, “porträttering”, “framställning”. Därtill har vi gjort ytterligare en sökning i samma sökmotor på engelska där följande ord användes; “homeless”, “homelessness”, “discourse analysis”, “portrayal”. Som tidigare nämnt ter sig kunskapsläget gällande framställningar av hemlöshet vara något skralt i en nutida svensk kontext, vilket återspeglas av den tidigare forskningen och även ytterligare motiverar för studiens relevans.

2.1 En historisk förankring

Traditionen av att framställa nöd i bland annat tidningar har en historisk förankring, vilken Swärd (2001) beskriver uppkom redan under 1870-talet. Swärd (2001) hänvisar till den engelske konsthistorikern John Tagg som tillsammans med etnologen Birgitta Svensson menar att människorna framför kameran, de fattiga, blev passiva objekt för hur de kom att framställas. Med detta menar Tagg och Svensson att de fattiga inte hade möjlighet att påverka den bild som framställs av dem. I en mer nutida kontext beskriver Thörn (2004) människor i hemlöshet som maktlösa gentemot de myndigheter som klassificerar och definierar dem. Thörn (2004) menar att det inom all representation, som sker i bland annat media, finns en symbolisk makt vilken innefattar makten att definiera, utesluta och kontrollera.

Under 1960-talet användes i den nordiska kontexten beteckningen “Gubbarna” i media för att syfta på de medelålders män med missbruk som levde sina liv som uteliggare eller på härbärgen. “Gubbarna” ansågs vara hopplösa fall och deras hemlöshet sågs som ett permanent tillstånd. De utlösande faktorerna för deras hemlöshet kunde vara skilsmässor, bostadsbrist, fattigdom och dåliga uppväxtförhållanden, men dessa förklaringar kom att blekna bort. Istället förklarades deras hemlöshet med grund i missbruk, asocialitet och

rotlöshet (Svärd 2004). I den amerikanska kontexten förekom de första omskrivningarna av människor i hemlöshet under 1970-talet där orden “lösdrivare”, “luffare” och “driftare” användes. Gruppen av människor i hemlöshet refereras även till som “de gamla fattiga”. Det var inte förrän media började benämna de “nya fattiga” som ordet *hemlös* faktiskt började användas i media runt år 1983. De “nya fattiga” beskrivs i media under 1980–90-talet som vanliga människor vilka hamnat i hemlöshet på grund av uppsägningar och andra ekonomiska eller strukturella anledningar. Framställningen av de “nya fattiga” förekom även i andra länder under 1980-talet. Konsekvensen av den nya uppmärksammade gruppen i hemlöshet var att de officiella definitionerna av hemlöshet kom att omkonstrueras. Idag består de officiella definitionerna av hemlöshet enbart till en liten del av de som traditionellt sett betraktats som hemlösa. Ytterligare har forskare visat att hemlöshet inte längre är ett permanent tillstånd, och det är ytterst få som faktiskt står utanför bostadsmarknaden (Svärd 2004).

Under 1980-talet genomförde amerikanska tidningar reportage där den hemlöse blev personifierad med avsikt att väcka medkänsla för den hemlöse och dess situation. Epoken blev inte långvarig och ganska snart skrevs i samma tidningar att de hemlösas problem ofta grundade sig i personliga svårigheter såsom psykisk ohälsa och missbruk (Pascale 2005). Nedan följer ett tydligt exempel från hur president Reagan år 1984 adresserar hemlöshet som ett problem en människa själv valt:

One problem that we've had, even in the best of times, is the people who are sleeping on the grates, the homeless who are homeless, you might say, by choice. – President Reagan (Pascale 2005 s. 254).

Att karaktärisera hemlöshet som ett eget val och resultat av individuella problem var ett sätt att härleda bort hemlösheten från den tidigare diskursen som i större utsträckning länkade hemlöshet till ekonomiska och strukturella problem menar Pascale (2005). Devereux (2015) förklarar att inom den nyliberala diskursen gällande hemlöshet framställs människor som själva ansvariga för sin situation och de betraktas även personligen ansvariga och kapabla att ta sig ur hemlösheten. Vidare konstaterar Devereux (2015) att benämningen ”de hemlösa” uppstod som term för de “nya fattiga”, det vill säga de som blev hemlösa på grund av ekonomiska och strukturella svårigheter, även kallat “värdiga hemlösa”. Ganska omgående

omdefinieras termen för att istället länkas till missbruk och psykisk ohälsa, tillika “ovärdigt hemlösa”. Winther Jørgensen & Phillips (2002) menar att en nyliberal diskurs började konkurrera med den tidigare dominanta välfärdsdiskursen under 1980-talet. I takt med att den nyliberala diskursen intog sin hegemoniska position har de nedlåtande omskrivningarna av människor i hemlöshet ökat enligt Devereux (2015).

2.2 Människor i hemlöshet som “de andra”

Ett framstående tema i den tidigare forskningen vi gått igenom är “de andra”-diskursen. Inom vilken människor i hemlöshet skildras i kontrast till den “vanliga” befolkningen (Pascale 2005; Thörn 2004; Devereux 2015; Swärd 2001). Vidare finns även en kontrasterande gruppering inom gruppen av människor i hemlöshet som åtskiljer de “värdiga” och de “ovärdiga”. Det antyds att de “värdiga hemlösa” är de som drabbats av uppsägningar, ekonomiska eller strukturella motgångar som media implicit benämner som *gemene man*. Medan de människor som framställs som utsatta på grund av personliga problem såsom missbruk och psykisk ohälsa framställs som “de andra” (Pascale 2005). Devereux (2015) förklarar utifrån en irländsk kontext, att denna diskurs ofta tas i anspråk av politiker och människor med populistiska åsikter som ämnar skapa en ”vi och dom” känsla. Den diskursiva strategin har som avsikt att ställa ”våra egna hemlösa” mot grupper som flyktingar och papperslösa som kan vara i risk för att hamna i hemlöshet. Med denna diskurs skapas ytterligare grupper inom gruppen vilket enligt Devereux (2015) handlar om ett sökande efter att skapa en ”värdig och ovärdig” kategorisering av människor i hemlöshet.

Bilden av människor i hemlöshet som “värdiga” kontra “ovärdiga” skildrar även Zufferey (2013) i en australiensisk kontext. Enligt Zufferey (2013) är de offentliga samtalen om sociala problem, däribland hemlöshet, styrda av media. Diskurserna i media producerar konstruktioner av hemlöshet, vilka sedan accepteras av offentligheten som sanning. Zufferey (2013) hänvisar till en tidigare studie gjort 2007 som beskriver bilden av den hemlöse som “värdig” kontra “ovärdig” som den mest övergripande inom media. De dominerande sanningarna och kategoriseringarna homogeniserar gruppen av människor i hemlöshet, vilket även Thörn (2004) vittnar om. Thörn (2004) benämner ett sätt att dela upp de “ovärdiga” kontra “värdiga” med begreppet kluven identitet där hon väljer att lyfta termer som “skurken” kontra “stackaren”. Vidare förklarar Thörn (2004) det som en offerroll vilken kan växla mellan de två identiteterna och därmed ses den inte som statiskt utan föränderlig beroende på

sin kontext och sammanhang. Thörn (2004) beskriver att hemlöshet som problem inom "de andra"-diskursen konstrueras som ett problem orsakat av de hemlösa individerna själva, och att orsaken inte ligger i välfärdssystemet eller på bostadsmarknaden, vilket även är i linje med president Reagans uttalande ovan. Båda beskrivningarna går även här i linje med nyliberala idéer där staten inte hålls ansvarig utan snarare individen själv.

Calder, Hansard, Richter, Burns & Mao (2011) beskriver hur massmedia och dess rapportering av sociala problem kan öka den generella medvetenheten kring olika problem, samtidigt som den mediala rapporteringen även kan återspegla sociala normer inom en kanadensisk kontext. Avseende framställningen av hemlöshet i media beskriver Calder m.fl. (2011) två olika mönster i den mediala skildringen. Den första avser fokus vid strukturella orsaker till hemlöshet och den senare fokuserar på individen och uppmuntrar läsaren att ålägga individen själv ansvar för sin situation. Andra mönster i den mediala bilden av hemlöshet är den sympatiska, där forskare menar att den generella bilden av människor i hemlöshet i media är en sympatisk sådan. Termer som "bortglömd", "ignorerad" och "osynlig" används för att öka läsarens medkänsla.

2.3 Hemlöshet som ett komplext fenomen

Avseende den mer nutida framställningen av nöd i media talar Swärd (2001) om att det är en förenkling av den faktiska komplexiteten av hemlöshetsproblematiken. Frivilligorganisationerna, som är en stor aktör i att beskriva människor i hemlöshet och deras vardag, vill att mer resurser och pengar ska gå till att hjälpa människor i hemlöshet samt förebygga hemlöshet på ett strukturellt plan. Det är därför av vikt att deras budskap kan förstås av läsaren. Swärd (2001) menar alltså att den förenklade bilden av människor i hemlöshet har ett pedagogiskt syfte. Om hemlöshetsproblematiken hade framställts som ett komplext problem i större utsträckning hade risken funnits att det används som argument av myndigheter och politiker för att inte vidta åtgärder, menar Swärd (2001).

Även Devereux (2015) menar att bilden av människor i hemlöshet som framställs i media är ett förenklat sådan. Den typiske hemlöse framställs ofta som en äldre man med alkoholproblem som sover utomhus i nedgångna miljöer. Media är aktiva i att reproducera denna dominant diskurs som är selektiv och ideologisk med avsikt att förenkla ett komplext problem för att skapa en förbindelse till läsaren (ibid). Konsekvenserna av den förenklade

bilden blir att fel bild genereras av vad hemlöshet är och hur det därmed definieras. Följderna kan i sin tur bli att grundorsakerna till hemlösheten bortses från. Likt Swärd (2001) beskriver Devereux (2015) den förenklade bilden som ett pedagogiskt verktyg som underlättar för läsaren att ta till sig det sociala problemet och skapa anknytning. Även om syftet med denna förenklade förklaring är av pragmatiska och praktiska anledningar menar Devereux att det inte resulterar i några goda konsekvenser gällande att bekämpa hemlösheten, eftersom dess kontext och grundorsaker frånses.

Med utgångspunkt i den ovan nämnda "de andra"-diskursen homogeniseras människor i hemlöshet, och den heterogenitet som faktiskt råder i gruppen av människor i hemlöshet bortses. "De andra"-diskursen bidrar till att skapa och upprätthålla stereotypa bilder av människor i hemlöshet. Därtill har den officiella diskursen om hemlöshet en ideologisk funktion, som Thörn (2004) menar skyddar det nuvarande systemet mot kritik. Med grund i vilka aspekter av hemlöshetsproblematiken som osynliggörs, de bostadspolitiska förutsättningarna och fattigdomen, skapas möjligheten att producera en bild av att den utbredda hemlöshetsproblematiken beror på att människor inte klarar av att leva "normala" liv. Fokus skiftar alltså från de strukturella orsakerna för hemlöshet, bostadspolitiken och fattigdomen, till individuella svårigheter, med hjälp av den ideologiska funktionen hos diskursen om hemlöshet. Vidare menar Pascale (2005) att människor avpersonifieras genom att endast benämnas som grupp eller med beteckning om hemlös där dessa människor förminsas till att endast vara hemlös och alla de personliga egenskaper dessa människor innehar bortses från.

2.4 Medias makt

Som ovan nämnt beskriver Zufferey (2013) hur de offentliga samtalen styrs av media. Vidare understryker även Calder m.fl (2011) hur framställningen av hemlöshet påverkas av de journalistiska normerna. Objektivitet är en central del av journalistik samtidigt som objektiviteten blivit allt mer en fråga om tolkning. Ytterligare en journalistisk norm är frihet, vilken dock är starkt påverkad av journalistens ansvar gentemot läsaren men även ansvaret gentemot intressenter och andelsägare. Således kan journalister undvika olika ämnen för att undvika att göra andelsägare obekväma. Därtill måste journalister även förhålla sig till olika organisatoriska rutiner. För journalister är det viktigt att upprätthålla en god relation till olika källor, såsom politiker och andra aktörer. En viss skildring eller framställning av exempelvis

hemlöshet skulle i sin längd kunna leda till en skadad relation mellan journalisten och en politiker. Att media besitter en maktposition understryks även i en av Statens Offentliga Utredningar (2006:21), samtidigt som medias makt beskrivs som beroende och påverkad av andra maktcentrum så som det politiska systemet och utbildningssystemet. Vidare synliggörs i utredningen hur media tenderar att bidra till konstruktionen av grupper som “de andra”, där olika grupper beskrivs med skilda egenskaper för att skapa en bild av ett “vi och dom”.

2.4 De hemlösas högtid

Ytterligare ett gemensamt tema i den tidigare forskningen är hur julen kommit att bli de hemlösas helg i och med den anstormning av medialt utrymme hemlösheten får kring högtidsperioden (Calder m.fl. 2011; Devereux 2015; Swärd 2001; Thörn 2004). Att hemlöshet får ta en större plats i det mediala utrymmet kring jul tolkar Devereux (2015) till den ökning av privatiseringar av tidningar och media där marknadsföring och sensationalism fått en ökad betydelse för att locka fler läsare och skapa engagemang. Swärd (2001) kopplar tendensen av medias ökade rapporteringen gällande människor i hemlöshet under julperioden till ett offertema, där människorna i hemlöshet framställs som offer för bland annat byråkratiska myndigheter. Calder m.fl. (2011) resonerar kring om sambandet mellan det ökade mediala utrymmet hemlösheten får under jultiden har sin förklaring i att julen förekommer under en kallare årstid, men understryker att temperaturen brukar sjunka ytterligare under januari och februari. Därmed drar Calder m.fl. (2011) slutsatsen att den ökade mediala rapporteringen av hemlöshet kring jul hänger samman med att högtiden traditionellt kännetecknas av välgörenhet, vilket kan förklara den ökade sympatin för människor i hemlöshet.

Zufferey (2013) beskriver ytterligare en diskurs avseende hemlöshet inom media, den så kallade “medkännande”-diskursen, vilken beskriver människor i hemlöshet som förtjänande av hjälp att ta sig ur hemlösheten. Det var i artiklar publicerade i samband med landets regeringsval år 2007 som “medkännande”-diskursen kunde utläsas. Samma år var den nya regeringens högsta prioritet specifikt hemlösheten. Generellt instämmer Zufferey med Swärd (2001), Thörn (2004), Devereux (2015) samt Calder m.fl. (2011) om att den medkännande diskursen är vanlig i media under högtiderna jul och påsk.

2.5 Sammanfattning tidigare forskning

Området kring medias framställning av hemlöshet ter sig vara utforskat, både nationellt och internationellt vilket vi ämnat skildra i avsnittet. Framställning av människor i nöd, och specifikt människor i hemlöshet har en lång historisk tradition, något som Swärd och Pascale tar fasta vid. Sedan traditionen av att skildra människor i hemlöshet och deras livsvillkor uppkom har olika diskurser präglat den mediala rapporteringen. En framstående diskurs av hur människor i hemlöshet framställs är den så kallade “de andra”-diskursen vilken beskriver gruppen i kontrast gentemot den “vanliga” befolkningen, därtill synliggör Devereux och Zufferey hur åtskillnader görs inom gruppen av människor i hemlöshet genom att beskriva “värdiga” kontra “ovärdiga” människor i hemlöshet. De “ovärdiga” beskrivs som människor vilka hamnat i hemlöshet på grund av individuella orsaker, som missbruk eller psykiska problem. De “värdiga” å andra sidan är de som fallit offer för strukturella orsaker till hemlöshet, däribland bostadspolitiska svårigheter. Andra teman i forskningsöversikten är hur den mediala bilden av hemlöshet är en förenklad sådan, och att den inte speglar den faktiska komplexiteten av fenomenet, vilket dels har sin grund i den stereotypa bilden av människan i hemlöshet men innefattas även av ett pedagogiskt syfte för att öka möjligheterna att mer resurser åläggs hemlösheten. Slutligen har den tidigare forskningen påvisat att julen kommit att betraktas som de hemlösas högtid, eftersom hemlösheten får ett ökat medialt utrymme i samband med högtiden, vilket dels förklaras med grund i högtidens natur av välgörenhet.

3. Teoretiskt ramverk

Vi har nu skildrat hur kunskapsläget ser ut avseende vårt studieobjekt, framställningar i media om hemlöshet. Nedan följer en redogörelse för uppsatsens teoretiska utgångspunkt, med vilken vi kommer att analysera vår empiri. Det föreföll oss naturligt att använda socialkonstruktivismen som teoretisk utgångspunkt eftersom den är nära sammankopplad med diskursanalysen (Börjesson & Palmblad 2007; Winther Jørgensen & Phillips 2002). Förutom socialkonstruktivismen består även vårt teoretiska ramverk av diskursanalysen, som likaså används för studiens metod. En närmare redogörelse för diskursanalysen som metod finns under avsnitt 4. Vi inleder med att förklara socialkonstruktivismens centrala drag för att sedan sammankoppla detta till begreppet diskurs och diskursanalysen. Därefter följer ett avsnitt med kritik mot socialkonstruktivismen respektive den kritiska diskursanalysen, vilken vi bemöter och motiverar för vår användning. Det finns flertalet olika grenar inom både socialkonstruktivismen och diskursanalysen varpå vi har valt att fokusera på Burr (2015), och Berger & Luckmann (2011) samt Fairclough (2010).

3.1 Socialkonstruktivismen

Socialkonstruktivism är en tvärvetenskaplig teori som influeras av bland annat lingvistik, sociologi och filosofi. Burr (2015) understryker svårigheten att precisera en enhetlig definition av socialkonstruktivismen. Trots detta redogör Burr (2015) för fyra olika kännetecken för socialkonstruktivismen som kan rama in samtliga socialkonstruktivistiska synsätt. Det första kännetecknet avser en *kritisk inställning gentemot våra förgivettagna förståelser* av oss själva och vår omgivning. Den kritiska inställningen mot vår förståelse av omvärlden motsätter sig positivismens epistemologiska position, som i kontrast mot socialkonstruktivismen menar att det finns en oberoende objektiv verklighet. Socialkonstruktivismen däremot menar att all verklighet formas av den sociala interaktionen. Socialkonstruktivismens utgångspunkt, att all verklighet skapas genom sociala interaktioner, medför att vi inte kan veta om de kategoriseringar vi använder för att beskriva vår omvärld är de rätta. Att det exempelvis finns olika kön, varav de två dikotoma beskrivs som man och kvinna, behöver således inte vara sant. Socialkonstruktivismen skulle motivera för att detta enbart är en konstruktion människan skapat som fått genomslag, och behöver inte vara sanningen. Likt Burr (2015) menar även Berger & Luckmann (2011) att den socialkonstruktivistiska hållningen handlar om att ifrågasätta den förgivettagna kunskapen.

Här exemplifierar Berger & Luckmann (2011) hur frihet kan te sig förgivettaget inom ett visst samhälle, men inte förgivettaget i ett annat. Hur diskrepansen mellan det förgivettagna ser ut i olika samhällen förklaras genom de olika konstruktioner av frihet samhällena skapat, vilket även Burr (2015) menar på.

Enligt Burr (2015) innefattas det andra kännetecknet av en *historisk och kulturell specificitet*, vilket syftar till att vår förståelse av världen och dess koncept är historiskt och kulturellt specifika, en aspekt Berger & Luckmann (2011) tangerar i ovanstående exempel om frihet som förgivettaget. Den historiska och kulturella specificiteten avser att vår förståelse av omvärlden påverkas och produceras av vår historia och kultur. För att återgå till ovanstående exempel med kön har vår syn på manlighet och kvinnlighet inte alltid varit densamma, och är inte heller densamma över hela världen. Vår förståelse av manlighet och kvinnlighet är således påverkat av vår historia och vår kultur samtidigt som det är en produkt av historien och kulturen (Burr 2015), likt Berger & Luckmanns (2011) redogörelse för hur frihet kan te sig förgivettaget eller ej beroende på historisk och kulturell kontext.

Det tredje kännetecknet för socialkonstruktivismen beskriver Burr (2015) med att *kunskap upprätthålls av sociala processer*, vilket kort sagt innebär att kunskap skapas och upprätthålls av sociala interaktioner. Social interaktion är således en grundpelare i hur kunskap skapas enligt socialkonstruktivismen, och däribland särskilt språket. I dagens samhälle sträcker sig vår kunskap kring olika fenomen långt från vår egen upplevelse av saker och ting. Genom att interagera och samtala med andra som har förstahands upplevelser av exempelvis hur det är att leva i hemlöshet kan vi bygga kunskap om hur det är, utan att själva ha upplevt det. Sanning kan förstås som den rådande accepterade förståelsen av vår omvärld, vilken självklart påverkas av historisk och kulturell kontext (Berger & Luckmann 2011; Burr 2015).

Berger & Luckmann (2011) menar även att språket hjälper människan att skapa mening samt objektifiera vår tillvaro. Genom språket och den sociala interaktionen skapas olika typifieringar, vilket syftar till de kategoriseringar inom vilka ting och fenomen beskrivs genom, som exempelvis kön, ålder och etnicitet. Typifieringarna påverkar därtill hur vi interagerar med olika människor som tillskrivs en specifik typifiering. Likt hur sanning kan förstås som den accepterade rådande förståelsen av vår omvärld, bestämmer och formar typifieringar de sociala interaktionerna, tills dess att de blir ifrågasatta. Ytterligare aspekt vilken påverkar upprätthållandet av typifieringar är vad Berger & Luckmann (2011)

benämner som institutionalisering, vilket avser de rutinmässiga handlingar som genom en institutionaliseringsprocess formar ömsesidiga typifieringar människor emellan. De rutinmässiga handlingarna sker då ett visst tankesätt, eller sätt att agera, internaliseras till den grad att det uppfattas som naturligt i samhället. Ett aktuellt exempel på institutionalisering är hur vi under den globala coronapandemin slutade skaka hand med varandra. Istället blev det naturligt att hälsa genom att nudda varandras armbågar. Förutom att de rutinmässiga handlingarna bidrar till skapandet av ömsesidiga typifieringar upprätthåller de även de rådande institutioner i samhället.

I likhet med hur Berger & Luckmann (2011) definierar institutionalisering beskriver Burr (2015) det sista kännetecknet för socialkonstruktivismen som *sambandet mellan kunskap och sociala interaktioner*, vilket innebär att kunskap skapas genom sociala processer och interaktioner. Kunskapen vi skapar genom de sociala interaktionerna brukar benämnas som konstruktioner, vilka kan ha makten att påverka den samhälleliga synen av olika fenomen. Pascale (2005) har synliggjort hur människor i hemlöshet under 1970-talet beskrevs med ord som "lösdrivare", "luffare" och "driftare", en konstruktion som kom att omvandlas under 1980- och 90-talet där fokus istället ålades de strukturella orsakerna till hemlösheten och människor i hemlöshet. Exemplet synliggör hur kunskap om olika fenomen formas av sociala processer (Burr 2015). Förutom att sociala processer medverkar i att skapa kunskap bidrar de även till skapandet av identiteter. Berger & Luckmann (2011) beskriver hur identiteten uppkommer genom förhållandet mellan individ och samhälle. De olika identiteterna betraktas således som sociala produkter. En aspekt inom identiteten är den så kallade problematiska identiteten, vilken uppstår då en diskrepans råder mellan individens socialt tilldelade identitet och dess egna subjektiva verkliga identitet. Sett till hemlöshet kan vi anta att gemene mans syn på människor i hemlöshet är människor som bor på gatan, men detta behöver inte överensstämma med den subjektiva identiteten hos människor i hemlöshet.

3.2 Kritik mot socialkonstruktivismen

I likhet med många teorier har även socialkonstruktivismen vissa svagheter. Kritiker menar att teorin är oanvändbar i två avseenden; både vetenskapligt och politiskt. Att teorin är oanvändbar syftar till hur dess utgångspunkter tillintetgör möjligheten att bestämma vad som är sanning, samt vad som är bra eller dåligt. Självklart kan en socialkonstruktivistisk position synliggöra vad som är bra, men det kan inte likställas med en objektiv sanning (Winther

Jørgensen & Phillips 2002). Kritiken till trots har vi bedömt socialkonstruktivismen som väl applicerbar som teoretisk utgångspunkt för vår studie, eftersom vi inte ämnar uppnå en sanning utan istället redogöra för de rådande diskurserna kring fenomenet hemlöshet.

3.3 Den kritiska diskursanalysens teoretiska ramverk

Diskursanalys är inte enbart en metod för analys av empiri utan består även av teoretiska utgångspunkter i form av filosofiska antaganden avseende språkets roll i den sociala konstruktionen av omvärlden. Därtill innefattas i diskursanalysen även teoretiska modeller, metodologiska riktlinjer samt specifika tillvägagångssätt för analys (Winther Jørgensen & Phillips 2002). Precis som inom socialkonstruktivismen finns det många diskursanalytiker som definierar diskursanalysen och dess centrala utgångspunkter på olika sätt. Vi har valt att fokusera på Faircloughs (2010) definition av diskurs och den kritiska diskursanalysen.

Fairclough (2010) understryker svårigheten att entydigt definiera begreppet diskurs, eftersom det innefattas av fler olika aspekter. Å ena sidan kan diskurs betraktas som ett sorts objekt, samtidigt som diskursen är en komplex samling relationer som inkluderar kommunikation mellan människor som kommunicerar på olika nivåer, genom språk, skrift eller på annat sätt. Diskursen innefattas även av relationer till andra komplexa objekt så som objekt i den fysiska världen, människor och därtill maktrelationer. Relationerna mellan diskursen och de andra komplexa objekten tar form i sociala interaktioner och praktik. Fairclough menar att det inte entydigt går att definiera begreppet diskurs. Vad som dock går att fastslå är att diskurs innefattas av både interna relationer och externa relationer till andra objekt. Förståelsen av diskurs kan inte ske i isolation, för att förstå diskurs som teoretiskt begrepp, behöver detta ske i samband med analys av flera olika relationer. Tillsammans med de komplexa sociala relationerna utgör diskursen det sociala livet; mening och meningsskapande (ibid).

Den kritiska diskursanalysen består inte enbart i analys av diskurs i sig, utan ämnar analysera de dialektiska relationerna mellan diskursen och andra objekt. Därtill innefattas även analys av de interna relationerna inom diskursen. I och med dess analytiska karaktär är således den kritiska diskursanalysen tvärvetenskaplig eftersom den inkluderar analys från flera olika kunskapsområden, bland annat lingvistik, politik och sociologi. Värt att notera är att den kritiska diskursanalysen menar att det finns en verklighet, där den sociala världen inkluderas, som existerar oberoende av vår kunskap eller förståelse av den. Den fysiska och den sociala

verkligheten hålls åtskilda inom den kritiska diskursanalysen, genom att den tidigare sägs existera oberoende av människans handlingar medan den senare är beroende av människans handlingar och den sociala konstruktionen. Ytterligare åtskillnad görs mellan tolkning och konstruktion, där världen tolkas diskursivt på flera olika sätt. Men vilka tolkningar som har en socialt konstruerad följd beror på flera olika förhållanden, däribland maktrelationer. Således kan vi inte omvandla världen på gamla sätt, som världen varit omvandlad tidigare, vissa omvandlingar är möjliga och andra inte. Den kritiska diskursanalysen är en måttlig eller oförutsägbar form av socialkonstruktivism (Fairclough 2010; Winther Jørgensen & Phillips 2002).

3.4 Kritik mot den kritiska diskursanalysen

Winther Jørgensen & Phillips (2002) lyfter kritik mot Faircloughs kritiska diskursanalys, där det anses otydligt var gränsen går mellan diskursiv analys och analys av den sociala praktiken. Vidare ges det inte heller någon rekommendation i teorianvändning för analys av de icke-diskursiva sociala praktiker, vilket medför svårigheter för forskaren att avgöra åtskillnaden mellan det diskursiva och icke-diskursiva. I och med den kritiska diskursanalysens utgångspunkt, att diskurser är en social produkt under ständig förändring, skapas en svårighet att frånskilja de diskursiva och icke-diskursiva praktikerna. Därtill erbjuder inte teorin möjligheten för forskare att påvisa hur och när de icke-diskursiva praktikerna påverkar de diskursiva sådana. Sammantaget finns alltså svagheter och begränsningar med den kritiska diskursanalysen, men sett i förhållande till den aktuella studiens syfte, att redogöra för och diskutera framställningar samt diskurser avseende hemlöshet i svensk media, förefaller teorins begränsningar inte påverka studien nämnvärt. Dock har vi erfart svårigheterna i att avskilja gränserna mellan diskurser och därigenom uppdelning och tolkning av innehållet, vilket har varit ett stringent och tidskrävande arbete.

3.4 Sammanfattning teoretiskt ramverk

Sammanfattningsvis utgör socialkonstruktivismens utgångspunkter att kunskap uppnås genom sociala interaktioner människor emellan vilka påverkas av vår historia och vår kultur. Centrala aspekter i hur verklighet skapas med en socialkonstruktivistisk hållning är således språket, vilket även betonas inom den kritiska diskursanalysen. Socialkonstruktivismen menar att den sociala verkligheten är socialt konstruerad och existerar således inte oberoende

av observatören. Den kritiska diskursanalysen däremot, menar att det finns en verklighet som existerar oberoende av vår förståelse och kunskap om den. Den fysiska och den sociala verkligheten hålls alltså åtskilda inom den kritiska diskursanalysen. Gemensamma drag inom socialkonstruktivismen och den kritiska diskursanalysen är tanken om att kunskap och förståelse uppnås genom social interaktion. Därtill har de båda teoretiska ramverken gemensamt att en objektiv sanning inte finns, eftersom sanning och kunskap är en produkt av subjektiva sociala interaktioner (Berger & Luckmann 2011; Burr 2015; Fairclough 2010).

4. Metod

Följande avsnitt presenterar och motiverar vårt metodval samt analysmetod. Studiens metod är den kvalitativa och mer specifikt den kritiska diskursanalysen. Som framgår av vårt teoretiska ramverk omfattar den kritiska diskursanalysen både en teoretisk och en metodologisk grund, varpå den senare kommer redogöras för i följande avsnitt. Förutom vårt metodval och analysmetod redogör vi i avsnittet för studiens urval och för sedan en diskussion om studiens tillförlitlighet. Slutligen diskuterar vi de etiska överväganden vi gjort och avslutningsvis presenteras vår arbetsfördelning.

4.1 Metodval

Vår uppsats bygger på den kvalitativa metoden, vilken har en tolkningsinriktad kunskapsteoretisk hållning, som syftar till att vår förståelse av den sociala verkligheten utgörs av våra tolkningar av den. Studiens frågeställningar; hur hemlöshet framställs, vilka de genomgående diskurserna för framställningen är, samt hur framställningarna kan förstås genom den kritiska diskursanalysen, är frågeställningar vilka karaktäriseras som kvalitativa sådana. Inom den tolkningsinriktade kunskapsteoretiska hållningen inkluderas även en konstruktionistisk ontologisk hållning vilket innebär att fenomen förstås som resultat av samspel mellan individer (Bryman 2018). Den kvalitativa metoden och dess konstruktivistiska utgångspunkt motiveras vara väl applicerbar för studiens syfte, eftersom studien avser redogöra för konstruktioner och diskurser av hemlöshet. Avseende vår analysmetod har vi valt diskursanalys, vilken enligt Bryman (2018) kan ses som en av de viktigaste metoderna inom den kvalitativa metoden. Därtill har vi valt att fördjupa oss inom kritisk diskursanalys som betonar språkets roll som maktresurs, vilken är kopplad till ideologi och sociokulturell förändring. Den utgångspunkt vi valt för den kritiska diskursanalysen är Faircloughs (2010). Även valet av diskursanalysen, och specifikt den kritiska, motiveras med grund i studiens syfte.

4.2 Diskursanalys

Diskurs avser en uppsättning språkliga kategorier och hur dessa förhåller sig till olika objekt. I begreppet innefattas även hur vårt sätt att beskriva om prata om objekt påverkar vår förståelse och uppfattning av det. Diskursanalysen kan enkelt ses som en analys av diskurser

och syftar till att undersöka hur olika versioner av den sociala verkligheten skapas genom diskurser (Börjesson & Palmblad 2007). Här skiljer sig diskursanalysen från andra kvalitativa och kvantitativa metoder som snarare ämnar förstå verkligheten, istället för att undersöka hur den skapas. Centrala aspekter inom diskursanalysen är, likt inom socialkonstruktivismen, språket eftersom det är vad som konstituerar och producerar den sociala verkligheten. Eftersom diskursanalysen syftar till att förstå *hur* verkligheten formas blir det väsentligt att studera just språket. Därtill läggs vikt vid de referensramar som en viss diskurs genererar och som därefter får följderna kring hur ett visst fenomen uppfattas och behandlas. Den språkliga processen ses som en konstruktion i ständigt rörelse vilket medför att vår verklighet är i ständig förändring. Det är samtidigt genom de språkliga framställningarna världen konstrueras och namnges fenomen, ting, grupperingar och dylikt (Bryman 2018; Börjesson & Palmblad 2007; Winther Jørgensen & Phillips 2002).

4.3 Den kritiska diskursanalysen

Vi har tydliggjort att den kritiska diskursanalysen innefattas av både en teoretisk utgångspunkt och en metodologisk sådan. Vår studie ämnar undersöka hur hemlöshet framställs i 20 olika tidningsartiklar, redogöra för de genomgående diskurserna samt diskutera kring hur vi kan förstå dessa föreställningar. Studiens frågeställningar är direkt kopplade till den kritiska diskursanalysen vilken syftar till att analysera text, bild och tal för att undersöka hur sociala och kulturella fenomen förändras och utvecklas under tid. Metoden ämnar bland annat synliggöra maktbalansen mellan olika sociala grupper såsom sociala klasser, kön och etniska minoriteter, vilket förstås som dess ideologiska effekter. Inom analysen fokuseras vid att undersöka diskursers relation med verkligheten och metoden används för att studera varför vissa diskurser är privilegierade medan andra är marginaliserade. Den kritiska diskursanalysen syftar vidare till att kunna bidra till mer jämställda maktrelationer i de kommunikativa fälten och i samhället i stort (Fairclough 2010; Bryman 2018; Winther Jørgensen & Phillips 2002).

Likt alla metoder innefattas även den kritiska diskursanalysen av svagheter och begränsningar, varav en avser det praktiska problem som uppstår vid analys av empiriskt material i och med metodens avsaknad av tydliga riktlinjer kring de diskursiva ramarna. Att vid en analys av empiriskt material rama in olika diskurser kan te sig nästintill ogenomförbart, i och med att diskurser är under ständig förändring och saknar en tydlig

början och ett tydligt slut. Därtill kräver metoden en noggrann detaljerad läsning av det empiriska materialet, vilket medför begränsningar avseende mängden empiri en studie kan studera. Ytterligare kritik riktad mot den kritiska diskursanalysen avser att metoden förenklar för forskaren att hitta resultat som hen själv vill hitta, samt att metoden saknar metodologisk noggrannhet. Under arbetets gång har vi varit medvetna om metodens begränsningar men trots detta motiverat för vår användning av den kritiska diskursanalysen med grund i att den kan hjälpa oss att uppnå vårt syfte och besvara studiens frågeställningar (Winther Jørgensen & Phillips 2002).

Sammantaget avser den kritiska diskursanalysen undersöka hur olika sociala och kulturella fenomen formas och förändras över tid och kontext. Utgångspunkten är att synliggöra eventuella maktbalanser mellan olika sociala grupper. Fokus åligger att undersöka hur olika diskursers relation till verkligheten ser ut (Fairclough 2010; Winther Jørgensen & Phillips 2002). Eftersom vi i vår studie ämnar undersöka vilka framställningar som framträder i nutida artiklar gällande hemlöshet och därtill försöka förstå dessa framställningar ur ett kritiskt perspektiv, motiverar vi för att den kritiska diskursanalysen är en väl lämpad metod såväl som teori för den aktuella studien.

4.4 Urval

Det är inte möjligt eller rimligt att analysera allt tillgängligt material inom ett specifikt område, varpå vi har avgränsat vårt forskningsområde och därefter fokuserat på det mest relevanta och passande för den aktuella studien. För att möjliggöra detta har vi använt oss av ett målstyrt urval, vilket innebär att forskningsfrågorna väglett oss i urvalet. Syftet med det målstyrda urvalet är att fånga en heterogenitet i de enheter som väljs ut (Bryman 2018). Med andra ord är vår ambition att eftersträva en variation i materialet med möjlighet att fånga upp en djup representation av ämnet i fråga. För att möjliggöra en bredd i materialet har vi valt att inkludera två olika typer av tidningar som innehar skilda politiska inriktningar. Aftonbladet är oberoende socialdemokratisk (Aftonbladet 2016), och Dagens Nyheter är oberoende liberal (Dagens Nyheter 2016). Fairclough (2010) menar att politisk inriktning är av värde att ha i åtanke vid urval då det kan visa sig i form av diskursiv kamp om hegemoni³, med andra ord att få sin egen synen på världen representerad som sanning. För att öka variationen av

---

³ Hegemoni avser den kamp mellan diskurser i att definiera olika fenomen. Det handlar således om diskursers strävan efter att deras åsikter och betydelser ska styra och råda i ett visst sammanhang (Winther Jørgensen & Phillips 2002).

material ytterligare valdes olika typer av artiklar till empirin, däribland ledartexter, debattartiklar och nyhetsartiklar.

Det faktiska urvalet skedde med hjälp av de specifika tidningarnas webbsidor; aftenbladet.se och dn.se. Sökorden som användes var; hemlös, hemlöshet och hemlösa vilket på DN genererade 9600 träffar respektive 4877 träffar på Aftonbladet. Vi valde att exkludera artiklar med grund i våra avgränsningar, det vill säga artiklar som behandlade hemlöshet utanför den svenska kontexten och utanför den tidsram vi valt. Vi valde även att sälla bort artiklar som inte har hemlöshet som huvudfokus.

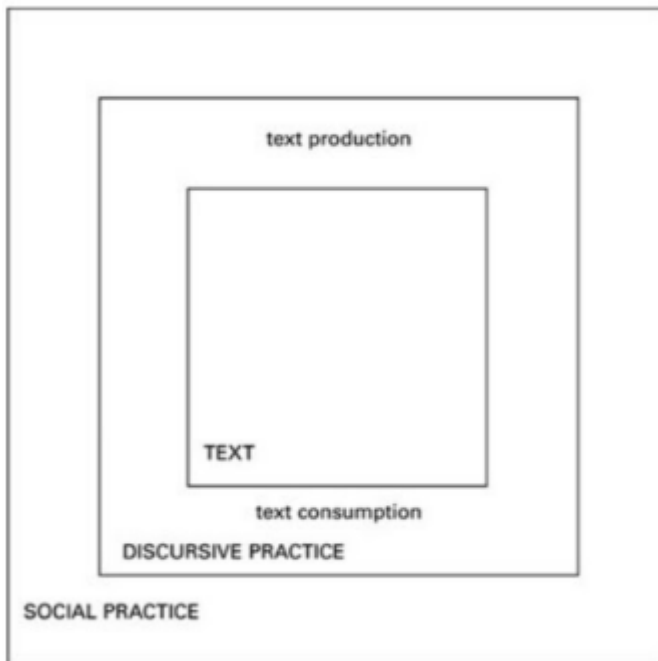
Risken med att välja bort artiklar som inte har hemlöshet som huvudfokus är att vi kunnat gå miste om diskreta diskurser som förts i ämnet, men vi gjorde bedömningen att välja bort dessa med tanke på vår tidsbegränsning. Bedömningen av artiklarnas huvudfokus gjordes efter läsning av rubriken, vilket även kan medföra en risk att en annan läsare uppfattar huvudfokuset som annat. Efter samtliga avgränsningar och urval fick vi fram 16 artiklar från Aftonbladet och 16 artiklar från Dagens Nyheter. Därefter slumpade vi fram tio artiklar från Aftonbladet och tio från Dagens Nyheter, vilket genererade ett empiriskt material bestående av 20 artiklar. Av de 20 artiklarna består fyra av ledartexter, två är debattartiklar och resterande 14 är nyhetsartiklar.

4.5 Analysmetod och analytiska begrepp

Fairclough (2010) har utvecklat en tredimensionell analysmodell i vilken åtskillnad görs av de olika dimensionerna; *text*, *diskursiv praktik* och *social praktik*. Samtliga dimensioner presenteras i bild nedan. Tillsammans med Winther Jørgensen & Phillips (2002) understryker Fairclough (2010) att de tre dimensionerna är beroende av och inverkar på varandra. Dimensionen *text* avser en detaljerad analys av de lingvistiska kännetecknen i texten, något som formas av de aspekter vilka innefattas av den följande analysnivån, *diskursiv praktik*. Samtidigt formas även den diskursiva praktiken av de ordval som används på den inledande nivån. Den tredje dimensionen avser *social praktik* vilken innefattar de båda inledande dimensionerna. Alltså påverkas samtliga analysdimensioner av varandra och är därtill beroende av varandra, varpå vi valt att inte dela upp analysen utifrån dessa, utan istället strukturera vårt resultat med grund i studiens frågeställningar. Nedan följer en illustrativ bild av de olika dimensionerna i Faircloughs analysmodell, därefter följer tre avsnitt med en mer

detaljerad beskrivning av de olika analysnivåerna samt tillhörande analytiska begrepp vi valt att applicera i den aktuella studien.

Figur 1.

Källa: Winther Jørgensen & Phillips 2002 s. 68

4.5.1 Text

Inom den inledande nivån i Faircloughs analysmodell läggs vikt vid den faktiska texten och dess ordval. Vi har analyserat vår empiri i denna dimension med hjälp av specifika lingvistiska verktyg så som metaforer, ordval samt grammatik. De lingvistiska verktygen syftar till att synliggöra hur diskurser kan aktiveras genom text och hur texten i sig kan påverka en specifik tolkning av den (Fairclough 2010; Winther Jørgensen & Phillips 2002). Ytterligare verktyg för analys av text dimensionen är begreppen transitivitet och modalitet. *Transitivitet* handlar om att analysera hur händelser och tillhörande processer är sammankopplade eller inte sammankopplade med andra subjekt och objekt. Analysen av transitiviteten i vår empiri har skett genom en detaljerad närläsning av artiklarna, varpå vi markerat formuleringar där sammankoppling mellan subjekt och objekt uteblivit och därefter analyserat vilka konsekvenser detta kan tänkas få för framställningen av hemlöshet. Fokus åligger att undersöka de ideologiska konsekvenser olika strukturer eller former kan leda till (Winther Jørgensen & Phillips 2002).

Modalitet avser den nivå skribenten håller med i det skrivna påståendet. Att säga "hemlöshet är ett socialt problem", "jag tycker hemlöshet är ett socialt problem" eller "hemlöshet kanske är ett socialt problem", innefattar tre olika nivåer av modalitet. Samtliga exempel får konsekvenser för den diskursiva konstruktionen av de sociala relationerna samt kunskapen och meningssystem. En nivå av modalitet är sanning, i vilken skribenten fullständigt håller med det skriftliga påståendet, där det inledande exemplet "hemlöshet är ett socialt problem" inkluderas. Olika former av modalitet används av olika diskurser. I massmedia framställs exempelvis ofta tolkningar som sanning eller fakta vilket sker genom kategoriska modaliteter och genom att använda sig av objektiva modaliteter istället för subjektiva. Exempel på en objektiv modalitet är "hemlöshet är ett socialt problem", och en subjektiv modalitet hade istället utformats som följer "vi tycker hemlöshet är ett socialt problem" (jfr Winther Jørgensen & Phillips 2002). Vid genomläsningen av vår empiri har vi lagt märke till olika modaliteter, vilka vi under avsnitt 5 redogör för och analyserar. De olika nivåerna av modalitet har hjälpt oss vid analysen av hur pass etablerad en specifik diskurs är.

4.5.2 *Diskursiv praktik*

Analysen av den *diskursiva praktiken* lägger vikt vid hur texten är producerad. Vid analys av exempelvis nyhetsartiklar, vilket denna uppsats tar utgångspunkt i, kan analysen ta form i att undersöka hur processen ser ut bakom publiceringen av artikeln (Fairclough 2010; Winther Jørgensen & Phillips 2002), där begreppet *intertextualitet* förefaller hjälpsamt. Intertextualitet handlar om det sammanhang en text är publicerad i, samt hur texten förhåller sig i relation till andra sådana (Bryman 2018; Fairclough 2010). Begreppet bygger på tanken om att all kommunikation sker i förhållande till tidigare skeenden. Winther Jørgensen & Phillips (2002) lyfter även det faktum att intertextualiteten refererar till den inverkan historia har på en viss text, samt hur texten i sig påverkar historien och kan komma att bidra till förändring och utveckling. I vår analys har vi noterat de datum artiklarna publicerats för att kunna föra en analys och resonemang kring intertextualiteten.

Ytterligare begrepp vilket inkluderas av den diskursiva praktiken är *hegemoni*, vilket begreppsliggör hur olika diskurser konkurrerar om att bestämma innebörden av olika ord. En diskurs kan uppnå hegemoni då en definition betraktas som fastställd, på så sätt är hegemoni en förhandling om betydelsekonsensus (Fairclough 2010). Vid genomläsningen av vår empiri har flertalet olika definitioner samt framställningar av hemlöshet framkommit, där vi med

hjälp av det analytiska begreppet hegemoni kunnat förstå anledningen till varför vissa framställningar tenderat att synas mer än andra.

Slutligen återfinns inom den diskursiva praktiken även begreppet *antaganden*, vilket handlar om det förgivettagna som inte behöver skrivas ut i texten, men som trots detta förefaller självklart. Vad som skrivs i en viss text, formuleras alltid mot en bakgrund av vad som inte skrivs i texten. Det som inte skrivs är det förgivettagna, det vill säga ett antagande. Antaganden kan te sig likna begreppet intertextualitet, men de skiljer sig åt genom att intertextualiteten har sin grund i en specifik text medan antaganden är mer generella till sin karaktär. Möjligheten att bibehålla maktrelationer inkluderar bland annat förmågan att utforma det förgivettagna, vilket gör antaganden viktiga att analysera. Beroende på diskurs framstår olika antaganden kring vad som existerar, vad som är möjligt, nödvändigt samt önskvärt (Fairclough 2010). Begreppet har applicerats i vår analys genom att vi kritiskt granskat vår empiri för att kunna synliggöra vad som förefaller förgivettaget i texten.

4.5.3 Social praktik

Inom den sista analysdimensionen, social praktik, innefattas de båda inledande dimensionerna, och vi har inom denna analysdimension fokuserat på hur den diskursiva praktiken reproducerar och/eller förändrar den rådande diskursordningen. Här har vi även inkluderat vilka konsekvenser det kan tänkas få för den sociala praktiken. Som Fairclough (2010) samt Winther Jørgensen & Phillips (2002) understryker är det av vikt att inkludera andra teorier i analysen av den sociala praktiken, vilket vi även gjort. Våra teoretiska utgångspunkter är socialkonstruktivismen och diskursanalys som teori, vilka redogörs för i avsnitt 3. I följande avsnitt kommer vi fortsatt redogöra för hur arbetet med vår empiri framskridit.

4.6 Bearbetning av empiri

Bearbetning av empirin för den aktuella studien avser hur vi gått tillväga för att identifiera olika framställningar och diskurser gällande hemlöshet. Inledningsvis har tematiseringen skett enskilt för att minska risken att påverkas av varandras åsikter och för att öka möjligheterna till att finna fler perspektiv och teman. Vi har grundligt läst igenom alla artiklar och med hjälp av färgpennor markerat olika framställningar av hemlöshet som vi kunnat

observera⁴. Därefter har vi gemensamt sammanställt ett dokument där vi organiserat våra teman och vidare jämfört och diskuterat för att kunna fastställa de mest dominerande temana. De ursprungliga teman vi identifierat vid den första genomläsningen av empirin har kommit att omformuleras, i likhet med hur Bryman (2018) beskriver att tematisering brukar te sig inom kvalitativa studier. Eftersom vårt studieobjekt, framställningar och diskurser om hemlöshet, är under ständig förändring och tillika inte har tydliga ramar för dess början och slut har tematiseringen av vår empiri förefallit komplex. Inledningsvis noterade vi flertalet framställningar av hemlöshet, vilka under arbetets gång minskat i samband med att vi funnit att flera av dessa går in i och tangerar varandra. Sammantaget fann vi fem olika teman i hur hemlöshet framställs i vår empiri, och två diskurser vilka förefaller genomgående för framställningen.

I samband med genomläsningen av empirin har vi valt ut diverse citat och utdrag från artiklarna för att underlätta vår kommande resultatredovisning samt analys, vilket medför en risk att den sociala kontexten bakom artiklarna negligeras. Risken hade kunnat minska om vi istället för att plocka ut citat och utdrag, haft med samtliga delar av artiklarna (Bryman 2018). Dock innefattas inte detta av studiens syfte. Därtill ämnar vi i vår resultatredovisning ålägga fokus vid den sociala kontexten genom kortare referat till resterande delar av artiklarna som inte synliggörs i våra citat, samt genom olika kontextuella poänger som vi skildrar.

4.7 Metoddiskussion

I följande avsnitt diskuterar vi hur arbetet har framskridit gällande kvalitetssäkring av vår studie, där vi har utgått från kriterier anpassade för kvalitativ forskning. Till skillnad från kvantitativa undersökningar eftersträvar forskaren inte att finna en absolut sanning om den sociala verkligheten, vilket försvårar tillämpningen av begreppen validitet och reliabilitet inom kvalitativ forskning. De två alternativa kriterier som används inom kvalitativ forskning avser tillförlitlighet och äkthet. Tillförlitlighet innefattar fyra delkriterier; trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att styrka och konfirmera studien (Bryman 2018). Nedan följer en diskussion för hur vår studie förhåller sig till dessa begrepp.

Trovärdighet rör dels det resultat vilket lyfts fram som representabelt för verkligheten i studien, hur väl den representerar verkligheten i avseende till de människor studien ämnat

---

⁴ Med framställning menar vi framställning av människor i hemlöshet, beskrivning av deras vardag och vad som beskrivs som orsaker och lösningar till hemlösheten.

studera och huruvida de människorna har möjlighet att bekräfta att resultatet anses stämma överens med verkligheten. Momentet kallas även respondentvalidering. Trovärdighet innefattar därtill huruvida undersökningen utförts i enlighet med de regler som finns. Vi har förhållit oss till trovärdighetsaspekten genom att tydligt redogöra för vårt tillvägagångssätt i metod och analysdelen. Gällande respondentvalidering för vår studie är ett möjligt tillvägagångssätt att presentera vårt resultat för de som producerat texterna i vår empiri. Detta har vi dock avstått från, då diskurser ofta reproduceras omedvetet och vi kan därmed inte vara säkra på att upphovsmännen till de texter vi analyserat skulle vara eniga i att vår analys av deras texter var den rätta.

För att uppnå överförbarhet så eftersträvar vi i vår studie framföra en tät beskrivning rik på detaljer i vårt resultat, vilket gör det möjligt för efterkommande forskning att bedöma överförbarheten på liknande forskning. Dock är vår studie inte utförd med syfte att kunna överföras som en allmän sanning, utan ämnar presentera ett grundligt resultat utifrån ett begränsat urval som kan visa oss hur framställningen kan se ut och därtill tolkas. Avseende pålitligheten för en studie krävs det en tydlig redogörelse för samtliga steg i uppsatsprocessen för att kunna möjliggöra en granskning av hur studien genomförts (Bryman 2018). För att uppnå pålitlighet i vår studie har vi redogjort för vår urvalsprocess av artiklar, vi har bifogat vårt empiriska material och därefter redogjort grundligt för analysprocessen för att slutligen komma fram till vårt resultat. Studien har därtill även regelbundet diskuterats med vår handledare och den har även granskats av en opponent.

Vad gäller möjlighet att styrka och konfirmera så betonas vikten av att forskaren säkerställer att studien utförts utan inverkan av personliga värderingar eller teoretisk inriktning. Winther Jørgensen & Phillips (2002) understryker svårigheterna för en forskare att endast vara "en fluga på väggen" och vara helt transparent i en studie. Därtill är en återkommande kritik gentemot den kritiska diskursanalysen risken att som forskare styra sitt resultat. Således kan vi inte garantera att vi inte påverkat vårt resultat, trots att vi i den aktuella studien försökt applicera en neutralitet i bearbetningen av empirin för att inte påverka och styra vår studie genom att genomgående diskuterat och reflekterat kring våra värderingar och förståelse. Winther Jørgensen och Phillips (2002) hänvisar även till att syftet med en kritisk diskursanalys är att göra social skillnad. Därför uppmanas den som utför en sådan att ta ställning för de utsatta och socialt exkluderade i samhället och arbeta för att upptäcka

förtryckande och ojämlika diskurser. Därav fokuserar vi i denna studie på att uppmärksamma och problematisera maktobalansen i texterna vi analyserar.

Kriteriet gällande äkthet och autenticitet berör de människor som medverkat i forskningen. Då vår undersökning grundar sig i texter blir dessa kriterier inte applicerbara.

4.8 Forskningsetiska överväganden

Forskningsetiska överväganden ska övervägas under hela forskningsprocessen för att synliggöra det ansvar forskare har gentemot de människor som studien ämnar forska kring, hur de kan tänkas påverkas av studien och de resultat studien producerar (Kalman & Lövgren 2019; Vetenskapsrådet 2017). En av de fyra forskningsetiska principer Vetenskapsrådet (2017) formulerat avser informationskravet, vilket är nära sammankopplat med samtyckeskravet, vilka tillsammans brukar benämnas som det informerade samtycket. Det informerade samtycket innebär att de medverkande deltagarna ska ha inkommit med ett samtycke till medverkan i studien efter att de blivit informerade kring studiens syfte och framtida användning (Nygren 2019). Med anledning av vårt val av diskursanalys på redan publicerade texter har vi inte tillfrågat de medverkande i artiklarna efter samtycke att medverka i vår specifika studie, vilket hade skett mer naturligt i en studie vars empiri består av intervjuer. Praktiskt sett hade det varit möjligt för oss att kontakta de aktuella skribenterna och medverkande i artiklarna för att inhämta samtycke, men i och med den begränsade tiden till vår studie har vi valt att inte göra detta. Både Aftonbladet och Dagens Nyheter är anslutna till medieombudsmannen och redogör på sina respektive hemsidor för hur de förhåller sig till de pressetiska regler som finns (Aftonbladet 2016; Dagens Nyheter 2016). Med denna utgångspunkt har vi resonerat att de medverkande har samtyckt till medverkan i de berörda artiklarna och därtill blivit införstådda i att de inte kan påverka hur och till vad de färdiga artiklarna kommer att användas till i framtiden. Avseende det informerade samtycket har vi med grund i ovanstående resonemang motiverat för att det i vår studie inte varit genomförbart att inhämta informerat samtycke med tanke på studiens förutsättningar.

De följande två forskningsetiska principer Vetenskapsrådet (2017) formulerat avser konfidentialitetskravet och nyttjandekravet där det första innebär att forskningsdeltagarna ska försäkras största möjliga anonymitet. Med grund i konfidentialitetskravet har vi valt att

fingera de namn på människor som medverkar i vårt empiriska material i vår resultatdel, samt de ideella organisationer vars namn förekommer i empirin. Nyttjandekravet syftar till att insamlade uppgifter om enskilda individer enbart ska användas i den aktuella studiens ändamål, vilket vi motiverar för inte är applicerbart för den aktuella studien eftersom vårt empiriska material består av offentligt publicerade texter.

Ytterligare en etisk frågeställning som aktualiseras i vår uppsats är vilka begrepp vi väljer att använda. Thörn (2004) har skrivit om hur människor i hemlöshet inte innehar makten att definiera och identifiera sig själva, utan definitionsmakten åligger bland annat myndigheter. Enligt Thörn bidrar detta till att människor i hemlöshet, som redan är en marginaliserad grupp, blir mer marginaliserade samt att detta kan bidra till en förstärkning av den stereotypa bilden av människor i hemlöshet. Likt myndigheter, besitter vi som skribenter för denna uppsats en definitionsmakt i hur vi beskriver och talar om fenomenet hemlöshet och människor i hemlöshet. Vi har valt att utgå från Socialstyrelsens definition av hemlöshet⁵, vilket litteratur på området rekommenderar (se Lövgren, Kalman & Sauer 2019). Därtill har vi genomgående använt oss av benämningen "människor i hemlöshet" och inte "hemlösa" eller "den hemlöse" för att betona vår ståndpunkt hemlöshet är en livssituation. Undantag har gjorts i vår tidigare forskning där vi valt att använda de benämningar som återfinns i de tidigare studierna, vilket i vissa fall varit "den hemlöse" samt i vårt resultat och analys där vi ibland använder de benämningar som återfinns i artiklarna för vår analys. Vidare använder vi oss av ordvalet "vanlig" i både uppsatsens inledande del och i resultatet. Under arbetets gång har vi diskuterat kring huruvida användningen av ordet "vanlig" i kontrast till hemlösheten kan komma att reproducera bilden av människor i hemlöshet som "de andra". Vi har kommit fram till att det inte är möjligt att föra en diskussion kring diskurser om hemlöshet utan att använda benämningar härrörande diskurserna. Vi motiverar ytterligare för vårt agerande med grund i den kritiska diskursanalysen och hur metoden ämnar att synliggöra ojämlikheter.

Slutligen kan det problematiseras att vi valt att studera en grupp människor och ett fenomen utan att faktiskt pratat med människor i gruppen. Att inkludera intervjuer med människor i hemlöshet hade kunnat vidga vårt perspektiv och hur vi i vår uppsats skildrar hemlöshet. Men studien syftar inte till att inkludera människor i hemlöshet och deras perspektiv, utan ämnar

---

⁵ Socialstyrelsen definierar hemlöshet utifrån fyra olika situationer; akut hemlöshet, institutionsvistelse och stödboende, långsiktiga boendelösningar samt eget ordnat kortsiktigt boende (Socialstyrelsen 2017).

redogöra för de diskurser som präglar rapporteringen av hemlöshet i Sveriges största tidningar, varpå vi motiverar vårt agerande. Vi har genom arbetets gång förhållit oss medvetna till den position vi besitter och det faktum att vi valt att studera en grupp utan att prata med människor i gruppen.

4.9 Arbetsfördelning

Vi har under hela arbetet med denna uppsats haft en kontinuerlig kommunikation kring hur vi upplever att arbetsfördelningen sett ut. Vi har konstaterat att det inte är möjligt att fullkomligt dela lika på arbetet med en uppsats av denna karaktär, trots detta har vi försökt skapa en så jämn fördelning av arbetet som möjligt. Vissa delar av uppsatsen har skrivits enskilt för att sedan diskuteras och bearbetas gemensamt, medan andra delar har skrivits gemensamt från början. Vi har använt oss av ett gemensamt dokument på Google Drive för att tillsammans arbeta framåt med uppsatsen och samtidigt kunna ta del av varandras tankebanor, även de dagar vi inte befunnit oss på samma plats.

5. Resultat & analys

Den aktuella studien syftar till att undersöka hur bilden av hemlöshet framställs i ett urval av artiklar från Aftonbladet och Dagens Nyheter, samt vilka de genomgående diskurserna är för framställningen av hemlöshet. Vidare syftar studien till att lyfta de genomgående diskurser i artiklarna. I följande avsnitt ämnar vi uppnå studiens syfte genom att redovisa studiens resultat och analys utifrån den insamlade empirin. Med hjälp av studiens teoretiska utgångspunkter samt tidigare forskning analyseras det empiriska materialet genom Faircloughs tredimensionella modell för kritisk diskursanalys och tillhörande analytiska begrepp. Avsnittet innehåller tre övergripande avsnitt; 5.1 Framställningar av hemlöshet, 5.2 Genomgående diskurser och 5.3 Förståelser av framställningarna genom den kritiska diskursanalysen, med tillhörande underrubriker, vilka avser att besvara studiens respektive frågeställningar. Vi kommer att inleda avsnittet med att besvara studiens inledande frågeställning om hur hemlöshet framställs, följt av en redogörelse för den efterföljande frågeställning kring vilka de genomgående diskurserna för framställningen av hemlöshet är i de utvalda artiklarna. Därefter följer en resultatgenomgång samt analys av studiens tredje frågeställning, om hur vi kan förstå framställningarna med hjälp av den kritiska diskursanalysen.

5.1 Framställningar av hemlöshet

Vi inledde vår uppsats med att beskriva hur media spelar en central roll i konstruktionen av sociala problem, samt påverkar hur socialpolitiken formas. Uppsatsen syftar bland annat till att redogöra för hur hemlöshet framställs i vårt empiriska material, vilket kommer presenteras nedan. Vid tematiseringen av vår empiri noterade vi sex olika framställningar om hemlöshet, vilka utgör underrubriker i följande avsnitt. Vi har valt att presentera två framställningar under samma underrubrik som berör definitioner av hemlöshet eftersom dessa framställningar är väl sammankopplade. De fem underrubrikerna består av; olika sätt att definiera hemlöshet, marknadsekonomins påverkan, en komplex bild av hemlöshet, vägen ur hemlöshet samt en framställd offerroll, varav de två inledande berör hemlöshet som fenomen och de följande tre skildrar framställningar av personer i hemlöshet. Det redovisade resultatet kommer därefter diskuteras med hjälp av våra analytiska begrepp och tidigare forskning.

5.1.1 Olika sätt att definiera hemlöshet

I och med artiklarnas olika karaktär och avsändare har vi sett en bredd av olika benämningar av hemlöshet och de människor som befinner sig i hemlöshet. Vid genomgång av det empiriska materialet fann vi att hälften av artiklarna, tio stycken, kombinerade benämningen av hemlöshet som situation och identitet, beroende på vem som talar, om det är en människa som själv lever i eller har levt i hemlöshet, en yrkesutövande inom organisationer som arbetar med målgruppen eller skribenten bakom artikeln själv. I de fall hemlösheten beskrivits som en identitet har formuleringar som att “vara hemlös” eller “ha varit hemlös” återkommit. Andra benämningar av hemlösheten som en livssituation har istället lyddit i form av att “leva i hemlöshet”. Ingen av de tjugo artiklarna beskrev hemlösheten enbart som en livssituation. I tre av artiklarna som utgjort vårt empiriska material har hemlösheten definierats explicit, varav i två utgörs definitionen av en faktaruta i slutet av artikeln. Den artikeln som explicit definierar hemlöshet i löpande text är en ledartext och formulerar detta som följer:

I praktiken innebär det att en allt högre andel av de bostadslösa inte är det på grund av sociala problem, utan enbart för att de har låga inkomster (så kallad strukturell hemlöshet). Det skiljer dagens verklighet från gårdagens, då personer med exempelvis psykisk ohälsa och beroendeproblematik dominerade. (Dagens Nyheter 2021-12-25)

Citatet speglar en explicit definition av hemlöshet, mer specifikt den strukturella hemlösheten. Vi kan i citatet se exempel på ett av de två mönster Calder m.fl (2011) beskriver finns avseende medias framställning av hemlöshet, där det ena syftar till en skildring av hemlösheten som just ett strukturellt problem sprunget ur strukturella orsaker. Här kan Berger & Luckmanns (2011) begrepp institutionalisering användas för att förstå den återkommande benämningen av hemlöshet som identitet. Institutionalisering handlar om de rutinmässiga handlingar vilka genom en institutionaliseringsprocess formar gemensamma typifieringar människor emellan. Den återkommande benämningen av hemlöshet som en identitet kan således förstås som en institutionaliserad bild vilken ter sig naturlig med grund i dess institutionalisering. Ytterligare sätt att förstå den utbredda framställningen av hemlöshet som en identitet är genom att se det som en konstruktion vilken uppkommit av bland annat språket (Berger & Luckmann 2011; Burr 2015). Därtill förekommer i en annan debattartikel en mer implicit definition av hemlöshet, mer specifikt strukturellt kontra socialt hemlösa:

För att strukturellt hemlösa ska kunna efterfråga en bostad behövs nya bostäder till rimliga kostnader, en ökad rörlighet på bostadsmarknaden samt att bostadsbidragen höjs och målgruppen för stödet vidgas.

För socialt hemlösa är Bostad först, när stödet genomförs enligt modellen, en framgångsrik modell. Kommunala sociala kontrakt kan även fortsättningsvis behövas för socialtjänstens traditionella målgrupper. (Aftonbladet 2020-12-09)

Definitionen är implicit eftersom texten inte förklarar vilka de socialt kontra de strukturellt hemlösa är, utan enbart betonar vilka insatser som är bäst lämpade. Vad som däremot framkommer i citatet är åtskillnaden mellan grupperna av "socialt hemlösa" och "strukturellt hemlösa" med grund i hur de ställs gentemot varandra. Därtill beskrivs i citatet hemlösheten som en identitet, med tanke på formuleringen av "socialt hemlösa" samt "strukturellt hemlösa". Burr (2015) speglar språkets centrala roll i hur diverse fenomen konstrueras, en aspekt som även Fairclough (2010) menar är en väsentlig del av den kritiska diskursanalysens förståelse av verkligheten. I ovanstående exempel skapar ordvalen en bild av hemlöshet som en identitet, vilket kan sammankopplas med den överhängande konstruktionen avseende hemlöshet som en identitet och inte en situation, vilken diskuterats ovan. Med grund i den implicita definition av både "socialt hemlösa" och "strukturellt hemlösa" som återfinns i ovanstående citat görs ett antagande att läsaren förstår skillnaden mellan dessa grupper. Skillnaden mellan grupperna synliggörs genom att de skilda insatser som enligt skribenten ter sig vara framgångsrika för respektive grupper, där ytterligare antagande görs om att läsaren förstår båda de nämnda insatserna återfinns. Ytterligare kan vi se en hög grad av modalitet i citatet med grund i hur skribenten fastställer att insatserna är de mest lämpade för respektive grupper. I resterande delar av artikeln motiveras inte insatserna vidare, något som ytterligare talar för en hög grad av modalitet då skribenten, utan vidare belägg, fastslår vilka insatser som är mest lämpade. Den höga graden av modalitet kan förstås genom att se till artikelns intertextualitet och karaktär, det är en debattartikel som publicerats som en replik till en annan sådan (Fairclough 2010; Winther Jørgensen & Phillips 2002). Artikeln är även publicerad i nära anslutning till Sveriges stadsmissions årliga rapport, vilken det aktuella året, 2020, argumenterade för att landet behöver en nationell strategi för att råda bot på hemlösheten (Stadsmissionen 2020).

Nedan följer ytterligare ett sätt att definiera hemlösheten från ett citat ur en nyhetsartikel:

Nationellt lever över 33.000 människor utan hem. Siffrorna kommer från en kartläggning av Socialstyrelsen som genomförs var sjätte år. Den senaste undersökningen från 2017 visar att nästan 6.000 personer är akut hemlösa - vilket bland annat inkluderar de på härbärgen och de som sover utomhus. (Dagens Nyheter 2020-12-02)

Här exemplifieras som ovan skildrat hur formuleringarna av hemlöshet som situation och identitet kombineras inom samma text. Citatet inleds med formuleringen av "människor utan hem" för att sedan konstatera att 6 000 personer "är akut hemlösa". Till skillnad från ovanstående exempel förefaller här definitionen av hemlöshet vara "människor utan hem", vilket kan utläsas i och med hänvisningen till Socialstyrelsens kartläggning. Här kan vi ställa oss frågande till vad ett hem innebär. Är ett hem en bostad med fyra väggar och tak eller handlar det snarare om ett sammanhang eller en känsla? Beroende på hur läsaren själv ser på ordet hem och dess innebörd, skapas olika definitioner av hemlösheten utifrån citatet. Med grund i läsarens kulturella och historiska kontext kan således den subjektiva förståelsen av ett hem skilja sig åt (Berger & Luckmann 2011; Burr 2015), och därmed uppkommer olika definitioner av hemlösheten i ovanstående citat. Socialstyrelsen däremot, som gjort kartläggningen som hänvisas till i citatet, definierar hemlöshet genom fyra olika situationer, varav tre kan innebära boende i bostad (Socialstyrelsen 2017). Sammantaget framstår alltså hemlösheten på olika vis utifrån citatet, beroende på läsarens egna bild av ett hem.

En förståelse kring de skilda framställningar av hemlöshet i vår empiri kan erbjudas med grund i de antaganden vilka ligger bakom artiklarna. Det faktum att hemlöshet sällan definieras i vårt empiriska material kan således förstås genom att läsaren antas ha en förståelse för fenomenet och vem som inkluderas i definitionen. Ytterligare exempel på hur antaganden återfinns i en debattartikel där formuleringen "socialtjänstens traditionella målgrupper" framkommer (Aftonbladet 2020-12-09), vilket likt hemlösheten, inte definieras. Avsaknaden av definitioner medför en bild av att läsaren har en tidigare förståelse och därmed möjlighet att förstå texten. Kopplat till socialkonstruktivismen och dess grundtanke att vår förståelse av världen är kulturellt och historisk specifika (Berger & Luckmann 2011; Burr 2015), medför detta att frånvaron av en explicit definition kan generera olika bilder beroende på läsarens egna historia och kultur.

5.1.2 Marknadsekonomins påverkan

I flertalet av artiklarna har vi kunnat urskilja en framställning av marknadsekonomi som en bidragande faktor till att människor riskerar att hamna i hemlöshet. Privata hyresvärdar, den oreglerade marknaden samt politiker framställs som orsak till den ökande hemlösheten. I citatet från en ledartext kan vi nedan se hur en skribent uttrycker sig kring Evas fall där hon riskerar vräkning:

Tack vare protester backar nu fastighetsägaren i Evas fall, och hon får bo kvar. Alla hyresgäster har inte sådan tur, och långt ifrån alla fula fastighetsägare avslöjas. Så kommer det fortsätta om politiker fortsätter sälja ut allmännyttan, tillåter företag att ta ut skyhöga hyror och låter marknaden styra. (Aftonbladet 2021-07-24).

Framställningen av fastighetsägaren och politiker som ansvariga till Evas situation är tydlig i detta citat, vilket skapar en typifiering där skribenten väljer ord som "ful" för att beskriva privata fastighetsägare och deras handlingar som tenderar att vara fokuserade på att öka sina tillgångar snarare än det sociala ansvaret att garantera en människa ett tryggt boende till rimlig kostnad (Berger & Luckmann 2011). Citatet ifrågasätter den nyliberala utvecklingen genom att skribenten lyfter fram marknaden som en orsak till att hyrorna eskalerat, vilket i sin tur resulterar i att hyresgäster riskerar att bli vräkta. Skribenten konstaterar att Eva hade tur, något inte alla har. Här kan vi se ett samband i förhållande till "behov av förändring"-diskursen, där aspekten att ha tur förefaller vara avgörande för att ta sig ur hemlösheten, likt hur det framställs som att det var turen som räddade Eva från att bli vräkt. Artikelns rubrik lyder: "Om marknaden får bestämma blir Eva, 85, hemlös". Rubriken, liksom hela artikeln, är skriven utifrån en objektiv modalitet där skribenten beskriver sin ståndpunkt som allmän sanning (Fairclough 2010; Winther Jørgensen & Phillips 2002). Detta går i enlighet med vad Thörn (2004) uttrycker gällande de officiella diskurserna om hemlöshet idag, och att dessa har en mer ideologisk funktion. Debattartikeln och dess objektiva modalitet kan tolkas som ett sätt för skribenten att framföra sin ståndpunkt om hur gemene man torde uppfatta sanningen. Vidare kan vi tolka det som att den aktuella artikeln ämnar skifta fokus från det nuvarande rådande systemet och istället synliggöra bristerna med den mer liberala synen på bostadspolitiken.

Ytterligare citat från en nyhetsartikel lyfter hyresvärdars vilja till att tjäna pengar som orsak till hemlöshet:

Turisterna köper hus utan att titta på dem, men öborna själva är i en annan sits. Peter, 40, och hans dotter har hoppat runt mellan olika andrahandskontrakt i fem år, och kastas ut varje sommar. – En kvinna jag hyrde av tjänade lika mycket på sex sommarveckor som jag betalade under ett helt år, säger han till Aftonbladet. (Aftonbladet 2021-08-06).

Citatet är taget från en nyhetsartikel där Peter delar sin historia där han, tillsammans med sin dotter varje år hamnar i hemlöshet under några månader till följd av att hyresvärdar föredrar att hyra ut till turister under sommarmånaderna. Ur en textuell analys kan vi se hur skribenten lyfter fram turister och öbor som två vitt skilda kategorier med tillhörande olika förutsättningar. Vilket bekrästs i de ordval som målar upp situationen där turisterna beskrivs investera i hus utan att ens gå på visning, medans öborna i detta fall, hoppar runt mellan boenden och kastas ut varje sommar (Fairclough 2010; Winther Jørgensen & Phillips 2002). Genom att använda begreppet typifiering kan vi se hur två olika grupper skapas, vilka tilldelas olika egenskaper, turister framställs som köpkraftiga medans öborna framställs som hjälplösa och kastas runt mellan tillfälliga boenden (Berger & Luckmann 2011). Framställningen tolkas som en dikotomisk åtskillnad där turister till synes verkar överordnad öborna. Även detta kan ha sin förklaring i hur skribenten framställer en kritik mot marknadsekonomin som gynnar de med ekonomiska tillgångar.

I en ledartext från Dagens Nyheter kan vi läsa följande under rubriken “Det är mycket som är svårt att förstå i de hemlösas situation”:

Det handlar ju även om den bisarra bostadsmarknaden. Allt fler är formellt hemlösa, inte bara i storstäderna. Enligt Socialstyrelsens statistik rör det sig om bortåt 33 000 personer. De tursamma sover på någons soffor en period, och lyckas sedan fixa något eget. I den rena, råa hemlösheten ute på gatan hamnar de otursamma, de som saknar pengar och kontakter. (Dagens Nyheter 2021-05-27)

I artikeln frågar sig skribenten hur de hemlösa står ut, skribenten uttrycker oförståelse kring hur människorna klarar av att leva i hemlöshet. Vid närmare tolkning av det utvalda citatet kan vi se att skribenten lyfter fram tur och otur som avgörande beståndsdelar kring vägen till och ur hemlöshet. Skribenten lyfter även fram skyddsnetet som bestående av pengar och kontakter. Vidare i artikeln kan vi läsa att skribenten menar att psykisk ohälsa och drogmissbruk allt som oftast är beståndsdelar till varför en människa hamnar i hemlöshet, något skribenten menar är väl belagt. Skribenten skriver med en objektiv modalitet om situationen hemlöshet och dess orsaker, detta menar vi dock skiljer sig ifrån vad dels Stadsmissionens och Socialstyrelsens rapporter visar gällande den utbredda situationen hemlöshet och den heterogena grupp som befinner sig där i (Fairclough 2010; Winther Jørgensen & Phillips 2002). Genom detta kan vi utläsa att skribenten ämnar stärka sin ideologiska ståndpunkt att hemlöshet ofta är orsakat av individuella orsaker och vidare skildras inga förslag på insatser eller åtgärder och kraven på statens eller regeringens ansvar ekar tomt. Sett till artikelns avsändare, Dagens Nyheter och deras oberoende liberala ställning, kan framställningen av hemlöshet som ett individuellt problem förstås ytterligare. Skribenten vittnar om de hemlösas utsatta situation, men den omskrivs inte med en "medkännande"-diskurs utan snarare en "vi och dom"-diskurs som ämnar separera "vi:et" från "dom".

Vid genomgången av vår empiri fann vi att fyra av de tjugo artiklar vi undersökte förhöll sig kritiskt mot marknadsekonomin genom användningen av negativa ordalag avseende marknaden. Samtliga fyra artiklar som tolkas vara kritiska mot marknadsekonomi är publicerade i Aftonbladet. För att förstå skillnaden i hur marknadsekonomin framställs i de två tidningarna kan vi skifta fokus till deras olika ideologiska ställningstagande. Aftonbladet innehar en oberoende socialdemokratisk sådan, samtidigt som Dagens Nyheter positionerar sig som oberoende liberal (Aftonbladet 2022; Dagens Nyheter 2022). På så vis kan det klinga negativt att som skribent på Dagens Nyheter omskriva hemlöshet som orsakat av ett marknadsorienterat samhälle eftersom det går emot deras ideologiska ståndpunkt gällande den fria marknaden.

Zufferey (2013) och Calder m.fl. (2011) problematiserar den frihetsnorm journalister innehar men som kan stå i konflikt gällande det ansvar journalister har till sina ägare och läsare. Detta för att kunna upprätthålla goda relationer, men vilket i sin tur även kan begränsa vilken typ av

skildring en journalist har möjlighet att framhålla. Sammanfattningsvis kan därmed de olika tidningarnas politiska ställningar och därtill de journalistiska normerna komma att påverka de framställningar av hemlöshet vi noterat i empirin. Vilket i sin tur påverkar den framställning tillika förståelse vi konstruerar genom media ut till läsare och vilket därmed även påverkar rådande normer och socialpolitik.

5.1.3 En komplex framställning av hemlöshet

Ett genomgående tema i vårt empiriska material är framställningen av hemlöshet som ett strukturellt problem, där den rådande bostadsbristen bland annat beskrivs som orsak. I en ledartext från Dagens Nyheter (2021-12-25) beskriver skribenten att gruppen av människor i hemlöshet tidigare ofta hade sociala problem, men att gruppen nu växer i form av människor som enbart har ont om pengar. Detta påstående bekräftas av följande citat ur en nyhetsartikel:

Tore Falk, 67, är fattigpensionär och en del av en växande grupp hemlösa som inte har sociala problem - han kan inte ta sig in på bostadsmarknaden på grund av höga priser. (...) För att försäkra sig om att kunna äta middag varje kväll har han börjat bunkra barnmat. Särskilt gott tycker han inte att det är, men nödvändigt. (Dagens Nyheter 2020-03-27)

Det förefaller tydligt i citatet att gruppen av människor i hemlöshet på senare tid ändrat karaktär, tidigare var det vanligare att människor i hemlöshet hade andra sociala problem, men nu är orsaken till människors hemlöshet allt oftare enbart att de har ont om pengar. Vi kan se likheter i ovanstående skildring av Tore med hur Pascale (2005) beskriver hur hemlösheten under 1980- och 90-talet antydde vara orsakat av ekonomiska och strukturella anledningar. Pascale (2005) beskriver vidare hur amerikanska tidningar under denna tid gjorde olika reportage om människor i hemlöshet med avsikt att väcka medkänsla hos läsaren.

Förutom den återkommande skildringen av att orsaken till hemlöshet förefaller vara mer ekonomiska än sociala idag, återkommer även en komplex skildring av hemlösheten i vår empiri. Följande citat från en nyhetsartikel exemplifierar den komplexa bilden av människor i hemlöshet:

Ylva har rena jeans, kängor och prydlig svart rock. Det är livsviktigt att hålla sig hel och ren för att inte tappa självkänslan, säger hon.

- Jag har väl inte varit alkoholist så himla länge, kanske åtta år.

Fram tills Ylva var 35 hade hon kontorsjobb, bostad och familj. Idag är hon 42. (...) Ylva har stått 13 år i bostadskö och längtar efter lägenhet och jobb. Men bostad får hon inte förrän hon har ett jobb eller annan inkomst, och jobb är svårt att få utan bostad. Först ska hon bli helt nykter, sen rätt behandling för sin adhd, tänker hon. (Aftonbladet 2020-12-27)

Swärd (2001) och Devereux (2015) har skildrat hur hemlöshetens komplexitet har förbisett genom förenklade framställningar i media. En generell bild av människan i hemlöshet Devereux (2015) talar om, är bilden av en äldre man med alkoholproblem sovandes utomhus i nedgångna miljöer. Ovanstående citat om Ylva understryker komplexiteten i hur det är att leva i hemlöshet, och motsätter sig den bild Devereux (2015) menar präglar medias framställning av hemlöshet. Ylva beskriver visserligen sig själv som alkoholist, i linje med den förenklade bilden Devereux (2015) talar om, men förutom den aspekten faller Ylva inte in i den generella bild media sägs framställa. Diskrepansen i hur människor i hemlöshet framställs kan förstås med utgångspunkten att inget porträtt är sanning, utan bara två skilda konstruktioner av fenomenet. Socialkonstruktivismens utgångspunkt, att all verklighet skapas genom social interaktion, medför att det inte är möjligt att fastställa om de kategorier vilka vårt samhälle bygger på är sanna eller ej (Burr 2015). Devereux (2015) skildrar således en konstruktion av hemlöshet, medan ovanstående citat konstruerar en annan. Ytterligare förklaring till de kontrasterande bilderna av hemlöshet kan förstås genom ett av socialkonstruktivismens kännetecken, att vår förståelse av olika fenomen är historiskt och kulturellt specifika (Burr 2015). Devereux's (2015) resonemang är sprunget ur en irländsk kontext, medan den aktuella studien görs i en svensk kontext, och resonemangen likaså. Sammantaget kan vi se hur det finns två kontrasterande bilder av hemlöshet, varpå vi inte kan fastslå om någon är sann, och i sådant fall vilken som skulle utgöra sanning.

Ytterligare exempel som talar för att vår empiri skildrar en mer komplex bild av hemlösheten återfinns i följande citat från en nyhetsartikel:

Tina Wessberg, 47, är hemlös men "bor" på Stockholms finaste adress - granne med kungen. Hon är skriven intill slottet på en parkeringsplats då hon för det mesta bor i sin bil.

- Kan man skriva bort hemlösheten så här, ja då har vi varken hemlöshet eller bostadsbrist längre, säger hon. (Aftonbladet 2020-12-17)

Här framstår en komplex bild av Tina som är hemlös, samtidigt som hon bor på Stockholms finaste adress. Av artikeln framgår att hon, tillsammans med sin sambo, bor i deras bil på grund av bland annat skulder och coronakrisen. Därtill beskriver Tina att hon förmodligen inte räknas som hemlös, eftersom hon är skriven på en adress. Likt ovanstående exempel avseende Ylva framträder även bilden av Tina och hennes situation i kontrast till det generella porträtt Swärd (2001) och Devereux (2015) menar präglar den mediala bilden av människor i hemlöshet. Å andra sidan skildras orsakerna till Tinas hemlöshet som individuella, vilket är en av två vanligt förekommande mönster i hur människor i hemlöshet framställs (Calder m.fl 2011). Att bilden av människor i hemlöshet förefaller mer komplex i vår empiri kan med hjälp av socialkonstruktivismen förklaras genom att den tidigare konstruktionen av människor i hemlöshet är under omvandling. I samband med olika samhällsliga förändringar och sociala praktiker kan konstruktionen och den generella bilden av en viss grupp människor förändras (Burr 2015), vilket exemplifieras i ovanstående citat.

5.1.4 Vägen ur hemlöshet

I flera artiklar får vi följa olika människor vilka alla levit i hemlöshet men på ett eller annat sätt nu har fått tag på en egen bostad. Följande citat ur en nyhetsartikel beskriver hur det gick till för Ulf:

(...) Men 22 december fick han tillträde till en möblerad lägenhet i Hägerstensåsen, en närförort i södra Stockholm.

- Här stör man ingen, här är man inte i vägen för någon. Här får man vara, för en gångs skull. Så det är en skön känsla säger Ulf Jakobsson i sin soffa.

Den han har att tacka är Lisa Nordin, som driver organisationen XX på Medborgarplatsen och som blivit en kär vän. Hon följde med på ett möte och till sist erbjöds Ulf Jakobsson en lägenhet genom Flexbo, som jobbar med bland annat Stockholms stad.

- Det som inte hänt på 27 år hände på en och en halv vecka. (Aftonbladet 2020-12-27)

En viktig aktör, som varit avgörande för Ulf i att få tag i en egen bostad, beskrivs i form av organisationen XX. På liknande sätt framställs ideella organisationer och individer arbetandes på dessa som viktiga aktörer för vägen ur hemlöshet i vår empiri. Endast i en av de artiklar som skildrar en människas väg ur hemlöshet är det kommunens insatser som hjälpt. Detta går i enlighet med den övergripande framställningen av att dagens arbete med att förebygga hemlöshet är i behov av förändring, en återkommande diskurs i vår empiri (se vidare avsnitt 5.2.2). I det aktuella exemplet bidrar ordvalen till framställningen och bilden av att Ulf haft tur som nu fått tag i en egen lägenhet. Citatet inleds med ordet “men” vilket skapar en bild av skeendet som något oförutsägbart. Därtill formuleras att Ulf har Lisa Nordin att “tacka”, vilket ytterligare kan sammankopplas med den så kallade “behov av förändring”-diskursen, eftersom Lisa arbetar på en ideell organisation. Det hela talar vidare för att Ulf haft tur som nu fått tag i en bostad. Vi kan alltså se hur de specifika orden i citatet bidrar till en övergripande konstruktion och reproducering av diskursen, likt hur Fairclough (2010) samt Burr (2015) beskriver språkets makt.

Den tidigare forskningen har inte berört frågan om samhällets insatser för människor i hemlöshet i så stor utsträckning, men avsaknaden av lämpliga och användbara insatser för att motverka samt förebygga hemlöshet kan sammankopplas med den ökade tendensen att beskriva hemlöshet som ett strukturellt problem (Calder m.fl. 2011). Att ansvar åläggs samhällets struktur och bostadsbristen kan ses i kontrast till hur bland annat Pascale (2005) beskrev hur hemlösheten under 1980-talet ansågs vara individens ansvar, och därtill ibland även självmalt. Det faktum att det behövs tur för att ta sig ur hemlöshet talar för att de kommunala insatser som finns inte räcker till och att hemlösheten är ett strukturellt problem snarare än ett individuellt. Ytterligare exempel för hur vägen ur hemlöshet kan se ut skildras som följer i en nyhetsartikel:

Katrin, 53, var hemlös - räddades från gatan efter 15 år. Katrin Nilsson tog heroin och levde utan bostad på Stockholms gator. Under de svåra åren fick hon stor hjälp av Lisa Nordin som driver soppkök på Medborgarplatsen. (Aftonbladet 2020-02-26)

Citatet, varav dess första meningen utgör artikelns rubrik, går att analysera utifrån flera aspekter. Det framgår av citatets första mening att Katrin räddades från hemlösheten, men läsaren får inte explicit veta vem eller vad som utgjort räddningen. Visserligen framkommer att Katrin fick stor hjälp av Lisa som driver ett soppkök, men det framgår inte att det är Lisa som räddade Katrin från gatan. Kopplat till analysbegreppet transitivitet kan situationen av att Katrin räddades från gatan förstås som naturlig, eftersom aktören utelämnats (Fairclough 2010; Winther Jørgensen & Phillips 2002). Därtill kan socialkonstruktivismen erbjuda en förståelse kring hur hemlösheten konstrueras som ett tillstånd vilket människor behöver räddas från. Konstruktionen av att behöva räddas från hemlöshet kan urskiljas i de övriga exemplen av hur de människor som tagit sig ur hemlösheten gjort detta med hjälp av olika ideella organisationer, och inte av den kommunala verksamheten. Vägen ur hemlöshet konstrueras som ett skeende där hjälp och räddning krävs från utomstående, och att de kommunala insatserna inte räcker till. Att Katrin i citatet *räddades* från hemlösheten kan även ses som en framställning av henne själv som icke-handlingskraftig då en utomstående aktör, enligt citatet, behövde rädda henne. Hade istället artikelns rubrik lydit “Katrin, 53, var hemlös - tog sig ur hemlösheten efter 15 år med hjälp av Lisa”, förefaller Katrin istället som handlingskraftig. Bilden av Katrin och hennes väg ur hemlösheten framställs alltså på olika sätt beroende på ordvalen, vilket exemplifierar socialkonstruktivismens centrala tanke kring språkets roll i konstruktionen av fenomen och människor (Burr 2015).

Bostad först är en kommunal insats vars grundtanke är att människor behöver en egen bostad först, innan de kan ta itu med andra problem såsom missbruk eller psykisk ohälsa. Insatsen implementerades i Sverige under det senaste decenniet och ges utan krav på drogfrihet. Kartläggningar har visat att Bostad Först används och implementeras av kommuner på olika vis (Socialstyrelsen 2019; Wirehag 2019). I följande citat ur en nyhetsartikel kan vi läsa om Ellen, som med hjälp av insatsen Bostad Först fick hjälp av kommunen att ta sig ur hemlösheten:

Ellen skulle gärna ha fått hjälp tidigare och hon poängterar att den här typen av stöd stå [Bostad Först] kan utgöra hela skillnaden för många hemlösa.

- Jag vill att folk ska veta att det går att ta sig igenom. Det är inte kört och insatsen räddar människoliv.

Enligt Ulla Bergman är Bostad Först en viktig åtgärd för att få fler att våga ta steget och stå på egna ben. Men glappet mellan att vara inne i stödprogrammet och klara sig själva är för stort för vissa. (Dagens Nyheter 2021-03-05)

I citatet framställs insatsen Bostad Först som en viktig åtgärd som enligt Ellen själv räddar liv. Ellen understryker även att hon gärna hade fått hjälp tidigare, men av artikeln framgår inte varför hon inte fått den hjälpen hon önskat tidigare. Vi kan se tecken på en hög grad av modalitet i och med hur Bostad Först genomgående i artikeln beskrivs i positiva ordalag, både från Ellen själv, hennes stödperson Ulla och i den löpande texten (Fairclough 2010; Winther Jørgensen & Phillips 2002). Genom språket och Ellens egna uttalande om att insatsen "kan utgöra hela skillnaden för många hemlösa" framställs vidare modaliteten som hög, och insatsen som väsentlig. På så vis bidrar den höga graden av modalitet samt artikelns formuleringar och ordval till en konstruktion av insatsens positiva egenskaper (Berger & Luckmann 2011; Burr 2015).

5.1.5 En framställd offerroll

Som tidigare nämnt framkommer i flertalet artiklar en konstruktion av människor i hemlöshet som icke handlingskraftiga, utsatta och i behov av räddning från hemlösheten, vilket kan tolkas som en framställd offerroll. Vi kan därtill, urskilja en underkategorisering av offerrollen i vårt material bestående av "ovärdig" och "värdigt" offer, i enlighet med skildringen som återfinns i den tidigare forskningen (Devereux 2015; Pascale 2005; Thörn 2004). I följande citat från en nyhetsartikel kan vi läsa orsaker som lett till att Katrin hamnat i hemlöshet:

Men för att förstå hur Katrin blev hemlös får vi backa bandet till år 2004. Då bodde hon i Göteborg, levde ett vanligt liv och gjorde allt som man ska: Jobbade och tog hand om barnen. Men på grund av flera anledningar, bland annat en skilsmässa och ett svek från en vän, rasade allt. (Aftonbladet, 2021-02-26)

Ur en textuell analys kan vi att Katrins liv beskrivs med ett normativt porträtterande gällande att Katrin hade familj, barn som hon tog hand om och förvärvsarbete. Med hjälp av dessa ordval och formuleringar framställs Katrin likna den "vanliga människan", en strategi vilken kan användas för att framkalla medkänsla och sympati hos läsaren, något som Calder m.fl.

(2011) skildrat. Här kan vi se exempel på språkets centrala roll i framställningen, som i detta fall, med hjälp av specifika ord skapar en konstruktion och reproducering av hur ett vanligt liv konstrueras (Burr 2015; Fairclough 2010). Därtill kan även Berger & Luckmanns (2011) begrepp typifiering användas för att förstå hur valet av dessa ord påverkar framställningen av Katrin. I detta fall typifieras Katrin som en omhändertagande mamma, vilket vanligen tillskrivs egenskaper som ansvarstagande och kärleksfull. Här kan vi se exempel på språkets centrala roll i framställningen, som i detta fall skapar en konstruktion och reproducering av hur ett vanligt liv konstrueras (Burr 2015; Fairclough 2010).

Vidare beskrivs händelserna som eskalerade i hemlöshet med skilsmässa, och svek från en vän vilket kan tolkas som händelser *gemene man* kan känna igen sig i. I citatet skriver även skribenten att Katrin gjorde "allt som man ska", vilket skrivs med hög objektiv modalitet då det fastställs som allmän sanning (Fairclough 2010). Katrin omskrivs även med det opersonliga pronomenet "man", i likhet med "vi", med andra ord en inkluderande benämning vilket ytterligare ökar samhörigheten med läsaren.

Ytterligare exempel i vår empiri avseende hur den "värdiga" människan i hemlöshet beskrivs återfinns nedan i ett citat från en nyhetsartikel:

För trots att Peter, som är född och uppvuxen på ön, har stått i den kommunala bostadskön i mer än fem år och enligt honom själv 'uppfyller alla delar av samhällskontraktet' så är drömmen om en egen bostad långt borta. - Jag är 40 år, har jobb och har omskolat mig till ett bristyrke, men ändå kan jag inte få tag i en lägenhet. (Aftonbladet 2021-08-06)

I citatet framställs Peter som "värdig" då hans hemlöshet orsakats av strukturella orsaker. Denna framställning går i enlighet med hur hemlöshet värderats i tidigare forskning (Pascale 2005; Devereux 2015). Citatet beskriver hur Peter, *trots* att han stått i den kommunala bostadskön och enligt honom själv uppfyller samtliga krav av samhällskontraktet, ännu inte kan få tag i en lägenhet. Genom användningen av ordet *trots* understryks vidare hur Peter gjort *rätt* och således bör ha goda förutsättningar för en stabil bostadssituation. Det förefaller onaturligt att Peter inte har ett stabilt boende, vilket återigen talar för framställningen av hemlöshet som orsakat av strukturella anledningar. Här kan även koppling göras till vad Berger & Luckmann (2011) kallar den problematiska identiteten, vilken uppstår då individens

subjektiva identitet inte överensstämmer med den identitet som tilldelats av samhället. Peter beskriver i citatet en diskrepans mellan hans egen identitet, att han står i bostadskö, och därtill uppfyller alla delar av samhällskontraktet och det faktum att han enligt Socialstyrelsens definition är hemlös. Den problematiska identiteten kan även förklaras genom de strukturella orsaker som åligger hans hemlöshet.

Pascale (2005) och Devereux (2015) talar om "vi och dom"-diskursen där "de andra" byggs upp som en motpol till den "vanliga" befolkningen. I följande citat från en nyhetsartikel berättar en människa i hemlöshet hur livet sett ut under covid-19 pandemin:

Omgivningens blickar bränner värre än förut. Som att man bär på smittan. Det här har påverkat mig väldigt mycket, både fysiskt och psykiskt. Man har inte fått titta på fotboll, inte träffa anhöriga och sådär. (Aftonbladet, 2020-12-28)

I citatet framkommer det att personen i fråga känt sig extra utsatt under covid-19 pandemin vilket påverkat personen i fråga, både fysiskt och psykiskt. Uttalandet är med och konstruerar bilden av människor i hemlöshet som utsatta och exkluderade. Det faktum att specifikt detta citat inkluderats i artikeln kan förklaras genom hur Calder m.fl (2011) beskriver medias avsikt att skapa medkänsla hos läsaren. Därtill kan Berger & Luckmanns (2011) begrepp typifiering erbjuda en ytterligare förståelse kring skeendet som skildras i citatet. Med grund i covid-19 kan vi se hur en typifiering har konstruerats genom olika sociala interaktioner, vilken avser att människor i hemlöshet har en större tendens att bära på smittan. Typifieringen får som följd att människor i hemlöshet upplever en ytterligare utsatthet och exkludering, vilket citatet visar på. Ytterligare aspekt som går att utläsa i citatet är hur en problematisk identitet uppstår, med grund i den nyligen konstruerade typifieringen då personens egna subjektiva identitet inte överensstämmer med den socialt tilldelade identitet som samhället utsett (Berger & Luckmann 2011). I inledningen av nyhetsartikeln lyfter journalisten:

Stockholms hemlösa har sluppit större covidutbrott. Många är oroliga att smittas, andra har mer akuta problem.

- Jag vet inte hur mycket längre jag orkar vara hemlös, säger Ulf som bott på gatan i 37 år. (Aftonbladet, 2020-12-28).

Skribenten använder ordet *hemlösa* som ett objekt vilket går att definiera som tillhörande till någon, vilket i denna mening är Stockholm. I meningsuppbyggnaden framstår Stockholm som den subjektiva ägaren av objektet, vilket i detta fall är *de hemlösa*. Genom att formulera texten där en grupp människor blir ett objekt skapas ett uttryck för en maktobalans där människor i hemlöshet nedskrivs till ett objekt som är möjligt att äga och de avskrivs därmed sitt eget aktörskap i form av att vara en fri människa. Agerandet kan förstås med hjälp av Thörns (2004) omskrivande gällande symbolisk makt, där hon lyfter medias maktposition i avseende till representation och talar då om kontroll och definiering av begrepp och fenomen. Vidare väljer författaren att använda ordet "sluppit" för att påvisa att människor i hemlöshet i Stockholm lyckligtvis inte drabbats av en stor mängd insjuknanden i covid, vilket kan tolkas som att människor i hemlöshet själva inte agerat och följt myndighetens riktlinjer utan bara haft tur. Framställningen kan härledas till den tidigare beskrivna bilden av människor i hemlöshet som icke-handlingskraftiga avseende att ta sig ur hemlösheten. Vi kan med hjälp av socialkonstruktivismens utgångspunkt, att språket är en central del av hur vi konstruerar vår omvärld, förstå hur ordvalen i artikeln framställer människor i hemlöshet som icke-handlingskraftiga (Berger & Luckmann 2011; Burr 2015).

I likhet med Pascale (2005) och Devereux (2015) har vi kunnat se en övergripande framställning av "värdigt" och "ovärdigt" offer. Dock har vi inte kunnat utläsa en entydig framställning av ett "ovärdigt" offer utigenom en hel artikel, till skillnad från konstruktionen av ett "värdigt" offer som återfunnits genomgående. Detta kan förklaras med det Thörn (2004) benämner som kluven identitet där hon förklarar att konstruerandet av "ovärdigt/värdigt" offer är föränderligt och icke-statiskt. Detta flexibla konstruerande beskrivs som en retorisk strategi vilken används för att konstruera och kontrollera människor i hemlöshet, vilket vidare synliggör en maktaspekt gällande hur den konstruerande offerrollen inte har samband med personens verkliga karaktär, utan snarare vilka omständigheter som råder och hur den tolkas av de som för diskursen. Resonemanget avseende den kluvna identiteten går att förstå med hjälp av det socialkonstruktivistiska synsättet som menar att det inte finns en oberoende sanning, utan att sanningen konstant konstrueras genom sociala interaktioner (Burr 2015; Berger & Luckmann 2011).

5.2 Genomgående diskurser

Vi har nu redogjort för och analyserat de olika framställningar vi noterat i vår empiri. I följande avsnitt presenteras de två genomgående diskurser vilka vi identifierat vid bearbetningen av vår empiri. Följande avsnitt ämnar besvara studiens andra frågeställning: Vilka är de genomgående diskurserna för hur hemlöshet framställs? Vid tematiseringen av vår empiri kunde vi urskilja två genomgående diskurser för hur hemlöshet framställs, “de andra”-diskursen samt “behov av förändring”-diskursen. I följande avsnitt kommer vi redogöra för de två diskurserna samt exemplifiera dessa med hjälp av citat från vår empiri. De genomgående diskurserna bildar i följande avsnitt underrubriker för våra exempel och analyser.

5.2.1 “De andra”-diskursen

En del av vårt insamlade material är präglad av den globala spridningen av covid-19 pandemin (NE 2022), vilken skedde under tidsperioden då artiklarna publicerats. Följande citat från en nyhetsartikel skildrar hur situationen såg ut för människor i hemlöshet under covid-19 pandemin:

Coronaviruset slår hårt mot Sveriges 33 000 hemlösa. Många har dåligt immunförsvar och kan inte följa de mest grundläggande rådet att gå hem och isolera sig (...) Gå hem och vila. Håll dig borta från folksamlingar tills symtomen avtagit. Den uppmaningen får många svenskar så här i smittotider. Men det finns åtminstone 33 000 personer i landet som inte har lyxen att kunna göra så. (Aftonbladet 2020-03-21)

Att beskriva människor i hemlöshet som “de andra” och i kontrast gentemot den så kallade “vanliga” befolkningen är ett genomgående tema i den tidigare forskningen avseende framställning av människor i hemlöshet (Thörn 2004; Swärd 2001). Tendensen att beskriva människor i hemlöshet som “de andra” framkommer även i genomgången av vår empiri, och särskilt i förhållande till de allmänna råd Folkhälsomyndigheten (FHM) utgick med under spridningen av coronaviruset. I samband med den ökade spridningen av covid-19 viruset i Sverige rådde FHM Sveriges befolkning att bland annat tvätta händerna och stanna hemma vid symptom. I artiklarna beskriver både människor i hemlöshet själva, och artikelförfattarna, att dessa råd inte var möjliga att följa för alla människor i hemlöshet. Vi kan förstå framställningen av människor i hemlöshet som “de andra” och processen bakom med hjälp av socialkonstruktivismen och det faktum att vissa ting och grupper av ting kan åtskiljas genom en specifik aspekt som skiljer de åt, istället för att lägga vikt vid de aspekter de delar.

Exempelvis åtskiljer vi växter och djur med grund i en aspekt som skiljer dessa åt, och bortser från alla de egenskaper dessa delar. På liknande vis kan ovanstående exempel illustrera hur fokus åläggs skillnaden mellan människor i hemlöshet och människor som inte lever i hemlöshet, vilket i detta fall avser avsaknaden av en bostad. Om fokus istället hade lagts vid alla egenskaper dessa människor delar hade konstruktionen inte blivit i linje med “de andra”-diskursen och människor i hemlöshet hade framställts på ett annat vis (Burr 2015). Därtill kan begreppet intertextualitet användas för att förstå hur det sammanhang och den kontext artiklarna är publicerade i, kan komma att påverka diskursen som präglar framställningen av hemlöshet (Bryman 2018; Fairclough 2010; Winther Jørgensen & Phillips 2002). Den aktuella artikeln därifrån ovanstående citat är hämtat från, publicerades i mars 2020, vilket även var den tid som spridningen av coronaviruset inleddes i Sverige (NE 2022).

Förutom att “de andra”-diskursen som vi sett i empirin tagit fasta vid den globala spridningen av coronaviruset beskrivs även människor i hemlöshet som kontrast till den “vanliga” befolkningen med utgångspunkt i julen. Nedan följer ett exempel från en ledartext:

Få högtider är lika förknippade med hemmet som julen. I filmer sveper kameran ofta längst bostadskvarter täckta av pudersnö och genom de upplysta fönstren syns tindrande familjer. Men långt ifrån alla har det så. (Dagens Nyheter 2021-12-25)

Betydelsen av hemmet framställs som en avgörande aspekt i hur människor i hemlöshet beskrivs i kontrast till den “vanliga” befolkningen. Zufferey (2013), Swärd (2001) samt Devereux (2015) skildrar olika orsaker till den ökade omskrivningen av hemlöshet under jultid. Å ena sidan anses den kallare årstiden påverka samtidigt som Zufferey (2013) å andra sidan lyfter det faktum att julen och högtider under vinterhalvåret är starkt sammankopplade med tankar om välgörenhet. Hemmet används i ovanstående exempel som det centrala i hur människor i hemlöshet åtskiljs den “vanliga” befolkningen. Vi har inte kunnat dra några slutsatser kring om hemlöshet omskrivs mer under julperioden eller inte utifrån vår empiri, men vad vi kan fastslå är att det intertextuella sammanhanget bakom en viss text spelar en central roll för dess innehåll, däribland vilken eller vilka högtider som stundar (Fairclough 2010; Winther Jørgensen & Phillips 2002). På liknande vis beskrivs hemmet vara det som skiljer dessa grupper åt avseende rapporteringen av covid-19 pandemin, vilket exemplifieras i följande citat från en nyhetsartikel:

– De som bor hos oss får vara på sina rum, men om man lever i akut hemlöshet blir allt mycket svårare. De kan inte, som jag, gå hem och tycka synd om sig själva och ta en alvedon. För dem blir situationen verkligen ännu mer utsatt, säger Jakob Nilsson [Stockholms Stadsmissions socialchef]. (Aftonbladet 2020-03-21)

I enighet med “de andra”-diskursen och tidigare citat kring julen framställs två olika grupper; den “vanliga” befolkningen samt människor i hemlöshet. Som Zufferey (2013) påpekar kan den ökade mediala rapporteringen av hemlöshet i media under jultider kopplas till högtidens välgörande karaktär. I artikeln där ovanstående citat är hämtat från, beskrivs hela situationen som svår och Stockholms Stadsmission uttrycker tacksamhet gentemot de företag och privatpersoner som engagerar sig och skänker pengar till organisationen vilket möjliggör att arbetet kan fortskrida, trots den pågående pandemin. Om hemlöshetens mediala utrymme ökat under covid-19 pandemin har vi inte kunnat avgöra i vår studie, men mönstret i hur hemlösheten omskrivs under juletid förefaller likna hur hemlösheten beskrivs i samband med covid-19 pandemin.

Ytterligare exempel på hur människor i hemlöshet beskrivs i kontrast till den “vanliga” befolkningen kan vi se i en ledartext där följande citat återfinns:

Även nere på samhällets botten finns en gnista livsglädje. Det är mycket som är svårt att förstå i de hemlösas situation. Men mitt i allt elände bor ändå en förunderlig gnista. (Dagens Nyheter 2021-05-27)

I kontrast till hur de tidigare exemplen vi redogjort för framställt hemlösheten som åtskilt med grund i avsaknaden av ett hem att kunna fira jul i, eller isolera sig i under covid-19 pandemin framställs hemlösheten i kontrast till den “vanliga” befolkningen med en annan grund i ovanstående citat. Här åläggs inget fokus på det faktiska hemmet, utan skribenten konstaterar enbart att det är mycket som är svårt att förstå i hur situationen är för människor i hemlöshet, ett konstaterande som framställer människor i hemlöshet som vitt skilda från den “vanliga” befolkningen. Hemlösheten beskrivs även som ett “elände”, vilket vidare understryks av ordvalen “nere på samhällets botten”. Ordvalen skapar en tydlig bild av hemlösheten som något icke önskvärt. Textens intertextuella sammanhang ter sig vara en

dokumentär från P1 vilken skildrade människor i hemlöshet i Stockholm och deras vardag. Dokumentären släpptes ett par dagar innan artikeln publicerades (SR 2022). På så vis kan artikelns framställning av hemlösheten förstås ha påverkats av den vid tillfället nysläppta dokumentären. Vi kan förstå upprätthållandet av “de andra”- diskursen genom det språk som används i artikeln, vilket både Fairclough (2010) och Winther Jørgensen & Phillips (2002) understryker är en central aspekt i hur fenomen och diskurser konstrueras och därtill reproduceras. Ytterligare kan vi se ett exempel på vad Thörn (2004) benämner som definitionsakt, det vill säga makten att definiera olika ting. En makt som ofta åligger myndigheter, men även media. I detta fall åligger makten att definiera hemlösheten och dess villkor artikelskribenten som beskriver fenomenet och människor i hemlöshet i enighet med “de andra”-diskursen.

Thörn (2004) beskriver att inom “de andra”-diskursen konstrueras individerna själva vara orsaken till deras hemlöshet, och att ansvar inte åläggs mer strukturella förklaringar till hemlösheten såsom bostadspolitik och marknadshyror. Som ovan redogjort för har “de andra”-diskursen varit återkommande i vår empiri, men framställningen av hemlösheten som orsakat av individen själv har inte varit lika genomgående. Istället har vår empiri påvisat ett tema i hur hemlösheten framställs som ett strukturellt problem. Således kan vi se hur aspekten inom “de andra”-diskursen Thörn (2004) skildrar, att individen framställs vara orsaken till hemlösheten, inte återkommer i vår empiri. Diskrepansen mellan hur “de andra”-diskursen ser ut i vår empiri i jämförelse med hur Thörn (2004) beskriver den kan förstås genom att diskursen på senare år kommit att omformas, liksom diskurser gör (Fairclough 2010; Winther Jørgensen & Phillips 2002). En annan förklaring till att hemlösheten i större utsträckning framställs med strukturella förklaringsmodeller i vår empiri anser vi kan bero på det inflytande vårt socialdemokratiska styre haft i Sverige sedan 2014, då den socialdemokratiska synen på fenomenet hemlöshet i större utsträckning tillskrivs strukturella förklaringar och inte individuella.

5.2.2 Behov av förändring

Förutom hur människor i hemlöshet har beskrivits i kontrast till den övriga befolkningen och således understrukit bilden av “de andra” kan även “de andra”-diskursen appliceras för hur Sveriges som land och vårt arbete med hemlösheten beskrivs, vilket kan exemplifieras genom följande citat från en nyhetsartikel:

Sverige är sämst i klassen gällande hemlöshet - åtminstone jämfört med våra nordiska grannar. Det menar Sveriges stadsmissioner i en rapport som släpps på onsdagen. Här är andelen hemlösa per tusen invånare högre än i Danmark, Norge och Finland. (Dagens Nyheter 2020-12-02)

Diskussionen kring Sveriges frånvaro av en nationellt sammanhållen strategi för att minska samt förebygga hemlösheten är en övergripande diskurs som synliggörs i vår empiri. Inom denna diskurs framställs Sverige som avvikande, i jämförelse med övriga nordiska länder, vilket således även kan sammankopplas till tanken inom "de andra"-diskursen. Även här kan begreppet intertextualitet appliceras (Bryman 2018; Fairclough 2010), och en central kontextuell aspekt är den årliga rapport sveriges stadsmissioner kom ut med i december 2020, samt december 2021. Stadsmissionerna kom i sin rapport från 2020 fram till att en mer sammanhållen strategi för hemlöshet behövs, vilket två artiklar i vår empiri från december 2020 understryker (Dagens Nyheter 2020-12-02; Aftonbladet 2020-12-09). Ytterligare artikel som tar fasta vid stadsmissionernas rapport för 2021 understryker istället behovet av en rikstäckande hemlöshetsstrategi (Aftonbladet 2021-12-01), vilket överensstämmer med innehållet i stadsmissionernas rapport (Stadsmissionen 2021). Således kan vi se hur dessa artiklar är skrivna i ett sammanhang och förhåller sig till andra texter skrivna under samma tid.

Att "behov av förändring"-diskursen förefaller tydlig i vår empiri kan å ena sidan förstås genom det intertextuella sammanhanget texterna är publicerade i; under en global pandemi som riktar fokus på samhällets redan utsatta grupper, samt i nära anslutning till Sveriges stadsmissioners rapport om hemlösheten. Å andra sidan kan vi förstå diskursens genomslag med hjälp av begreppet hegemoni och det faktum att "behov av förändring"-diskursen uppnått positionen av att definiera fenomenet hemlöshet och vad samhället behöver göra för att förebygga hemlösheten (Winther Jørgensen & Phillips 2002; Fairclough 2010). Därtill kan det faktum att "behov av förändring"-diskursen fått genomslag förstås i samband med de journalistiska normer artikelskribenterna förhåller sig till. Som Zufferey (2013) påpekat påverkas framställningen av olika fenomen inom media av de journalistiska normerna, däribland att upprätthålla en god relation till olika källor, såsom politiker och andra aktörer. Att den genomgående framställningen av hemlöshet som i behov av förändring kan således förklaras genom att skribenterna förhåller sig i linje med politiker och andra aktörers utsagor om detta.

Ytterligare intertextuella aspekter vi noterat inom “behov av förändring”-diskursen är de starka och värdeladdade ord som använts i vår empiri, specifikt i de två debattartiklarna. Exempelvis beskrivs behovet av förändring i hur vi arbetar med hemlöshet på följande vis i en debattartikel:

Vi delar Stadsmissionens mål om att hemlösheten ska vara utrotad senast 2030 och behovet av en nationell strategi. Men i stället för en svensk variant av social housing vill vi i första hand behålla och utveckla den svenska bostadspolitiska modellen med generella och selektiva inslag. Viktigast är att i ett första steg utveckla och komplettera dagens bostads- och socialpolitik. Ju bättre den fungerar, desto färre människor behöver individuellt stöd från samhället. (Aftonbladet 2020-12-09)

I citatet beskrivs att skribenterna delar Stadsmissionens mål om att hemlösheten ska vara “utrotad”, ett ord som beskriver hemlösheten som något avvikande och i behov av utrotning. Genom ordvalet kan vi se hur avsändaren till artikeln uppfyller en del i hur sociala problem definieras, i och med att hemlösheten betonas som avvikande och något som bör elimineras (Loseke 2017). Därtill kan vi ytterligare försöka förstå skribentens ordval genom att skifta fokuset till artikelns avsändare och deras förmodade syfte. Artikeln är publicerad som en replik från Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), i nära anslutning till stadsmissionernas rapport från 2021. I deras rapport menar stadsmissionerna att Sveriges kommuner saknar en sammanhållen strategi, och att arbetet med hemlöshet skiljer sig åt beroende på kommun (Stadsmissionen 2021). SKR bemöter detta i deras debattartikel och menar att de delvis har skilda åsikter i förhållande till stadsmissionen i hur hemlösheten ska utrotas, men att de delar samma mål. Artikelns formuleringar samt syfte kan alltså förstås genom de andra texter som skrivits i nära anslutning, både Stadsmissionens rapport men även andra debattartiklar, det vill säga genom en intertextuell analys (Winther Jørgensen & Phillips 2002; Fairclough 2010). Inom “behov av förändring”-diskursen kan vi se skillnad på hur vägen till minskad hemlöshet ska se ut och även vem som tillskrivs ansvarig för den. Hur vägen mot minskad hemlöshet ska se ut beror på vad orsaken till hemlöshet benämns som. Framställningen av hemlöshet som orsakat av strukturella anledningar är som sagt genomgående i empirin och människor vars hemlöshet är orsakad av strukturella anledningar beskrivs som en relativt ny grupp.

Inom den tidigare forskningen menar bland annat Devereux (2015) att media ofta förenklar framställningen av människor i hemlöshet med syfte att göra det enklare för läsaren att skapa en förbindelse. Trots den omskrivna komplexa bilden av hemlöshet består den ursprungliga individuella orsaksförklaringen, vilket vi kan utläsa i flertalet artiklar. I nutid har den individuella förklaringsmodellen fått en än mer ideologisk funktion enligt Thörn (2004). Genom att tillskriva människor i hemlöshet individuella problem såsom missbruk, psykisk ohälsa och dylikt kan systemets brister skylas vilket kan kopplas till den nyliberala diskursen där statens ansvar uteblir och individen åläggs egenansvar för sin situation. I vår empiri omskrivs dock inte hemlöshet med endast individuella orsaker utan det tenderar att vara en kombination av individuella och strukturella orsaker vilket konstruerar hemlösheten till ett komplext problem och till synes svårare att motverka. Som redan nämnt kan vi i empirin utläsa en efterfrågan på att staten ska ta krafttag i frågan kring hemlöshet. Vi läser även i artiklarna att det är de ideella organisationerna som försöker motverka hemlösheten och berättar om alarmerande situationer där de efterfrågar mer pengar och resurser. Att samhället, i detta fall ideella organisationer, är de som tar ansvaret kopplas till den nyliberala diskursen där vi kan läsa in att samhället får ta ansvar då staten uteblir. I följande citat berättar verksamhetschefen för en organisation att de vill se mer långsiktiga åtgärder:

Det vi gör nu är att förlita oss på akuta, tillfälliga lösningar. Kommunen och civilsamhället måste bli bättre på att samverka kring de här frågorna och ha en gemensam beredskap inför vintern. (DN 2021-02-11).

Rent kontextuellt är nyhetsartikeln publicerad under vinterhalvåret och situationen för människor utan bostad omskrivs som livsfarlig med den påtagande kylan. Vi kan i citatet urskilja ytterligare en förankring till den nyliberala diskursen där ansvaret åläggs civilsamhället gällande att arbeta för människor i hemlöshet (Winther Jørgensen & Phillips 2002). I citatet kan vi läsa ut ett antagande då verksamhetschefen uttalar sig som att det antas vara självklart att det är civilsamhällets ansvar att arbeta förebyggande mot hemlöshet. Sammantaget har vår empiri präglats av "behov av förändring"-diskursen vilket synliggjorts på olika sätt, dels genom en framställning av hemlöshet som orsakat av strukturella anledningar och dels genom hur de kommunala arbetet brister.

5.3 Förståelser av framställningar av hemlöshet genom den kritiska diskursanalysen

I vårt resultat har vi visat hur hemlöshet framställs utifrån vår insamlade empiri, samt redogjort för de genomgående diskurser vi funnit i empirin. Vi har skildrat olika framställningar av hemlöshet: olika sätt att definiera hemlöshet, marknadsekonomins påverkan, en komplex framställning av hemlöshet, vägen ur hemlöshet samt en framställd offerroll. Avseende diskurser har vi sett hur “de andra”-diskursen samt den så kallade “behov av förändring”-diskursen varit dominerande. Nedan följer en diskussion kring hur vi kan förstå framställningen av hemlöshet samt de genomgående diskurserna i vår empiri med avstamp i den sociala praktiken, vilket även är den avslutande dimensionen i Faircloughs tredimensionella analysmodell. Denna sista nivå av analys ämnar belysa hur diskurserna skulle kunna påverka den sociala praktiken och även vilka framställningar som reproduceras utifrån ett maktperspektiv (Fairclough 2010; Winther Jørgensen & Phillips 2002).

5.3.1 Fortsatt reproducerade diskurser

En aspekt vilken inkluderas i den sociala praktiken är fortsatt reproducerade diskurser, vilket vi kunnat identifiera i form av “de andra”-diskursen. Likt hur vår forskningsöversikt skildrar en historisk förankring i att beskriva hemlöshet och människor i hemlöshet som “de andra” förekommer samma diskurs i genomgången av vår empiri (Devereux 2015; Swärd 2001; Thörn 2004). Vi kan förstå den fortsatta reproduceringen av “de andra”-diskursen med grund i att diskursen fortsatt innehar en hegemonisk position och därtill betydelsekonsensus (Fairclough 2010; Winther Jørgensen & Phillips 2002). Ytterligare reproducerad diskurs är vad som inkluderas i “de andra”-diskursen; bilden av människor i hemlöshet som “värdiga” kontra “ovärdiga”. Inom diskursen framställs en form av hierarki där den “värdiga” gruppen anses ha mer rätt till hjälp och detta till följd av att hemlösheten inte beror på individuella orsaker. Den “värdiga” gruppen har enligt Pascale (2005) och Devereux (2015) funnits sedan 1980-talet. I genomgången av vår empiri har vi noterat en övergripande framställning av människor i hemlöshet som “värdiga”, men framställningen av den “ovärdiga” gruppen har inte återkommit i samma utsträckning. Vi tolkar skillnaden i omfattning av de två framställningarna med grund i det återkommande temat att beskriva hemlösheten som ett strukturellt problem, vilket går hand i hand med framställningen av människor i hemlöshet som “värdiga”. Den sociala praktiken, och språket människor emellan, anser vi erbjuder en

grundlig förklaring till hur vi i vår empiri noterat att den “värdiga” gruppen tenderar att framställas i större omfattning än den “ovärdiga”.

5.3.2. Den komplexa hemlösheten

För att återkoppla till tidigare del av resultatet framställs hemlösheten som ett komplext problem, vilket motsäger sig det tidigare förenklade porträtt media tenderat att skildra . En förklaring till det förenklade porträttet beskrivs med grund i dess pedagogiska syfte, vilket handlar om att läsaren enklare ska kunna ta sig till den bild som media skildrar (Devereux 2015; Swärd 2001). Det faktum att den framställning vi noterat i genomgången av vår empiri inte förefaller likna det förenklade porträttet, utan snarare framställer hemlösheten som ett komplext problem, kan å ena sidan förstås genom att konstruktionen av hemlösheten har förändrats över tid (Berger & Luckmann 2011; Burr 2015). Å andra sidan kan detta tänkas förklaras genom att media idag tror mer på sina läsares förmåga att ta till sig komplexiteten av problem, det vill säga den sociala praktiken (Fairclough 2010). I dagens informationssamhälle är det enklare än någonsin att kommunicera och ifrågasätta texter som publiceras med några knapptryck. Vi tror att det är bland annat med grund i enkelheten att ifrågasätta artiklar och texter som den allt mer komplexa framställningen av hemlöshet har framskridit. På så vis spelar den sociala praktiken och hur hela vårt samhälle är uppbyggt roll för hur olika sociala fenomen, däribland hemlöshet, framställs i media.

Ytterligare förståelse kring den komplexa bild av hemlöshet som framställs i vår empiri, kan erbjudas av hur Burr (2015) samt Berger & Luckmann (2011) vilka motiverar för den kritiska hållningen inför vår förgivettagna förståelse kring olika fenomen. Den tidigare generella bilden av människor i hemlöshet som bland annat Swärd (2001) och Devereux (2015) talar om kan betraktas som en förgivettagen förståelse kring hur det är att leva i hemlöshet. Men likt socialkonstruktivismen motiverar, finns det inget som säger att detta är sanning. Således kan den komplexa bild vi påvisat framställs i vår empiri förstås som en kritisk hållning gentemot det tidigare förenklade porträttet, som kanske då förstods som sanning, men nu förhåller sig mer som en konstruktion av hemlösheten vari den komplexa bilden vi redogjort för innehåller ytterligare en konstruktion.

Därtill har vi i genomgången av vår empiri noterat att hemlösheten inte entydigt eller explicit definieras i artiklarna. Att dra slutsatser kring vad diskrepansen bakom frånvaron av en

entydig definition i empirin kan bero på är svårt att fastställa. Å ena sidan kan vi förstå det genom att ingen diskurs har uppnått betydelsekonsensus avseende vad hemlöshet är, utan diskurserna konkurrerar fortsättningsvis om detta (Fairclough 2010). Trots den spretiga framställningen av hemlöshet i vår empiri och avsaknaden av en enhetlig definition finns ett genomgående tema i form av att hemlöshet framställs som orsakat av strukturella faktorer. Bilden av hemlöshet som orsakat av strukturella faktorer skiljer sig från tidigare framställningar (Swärd 2001; Pascale 2005) och kan förklaras genom att andra diskurser har uppnått hegemoni i att definiera fenomenet, i jämförelse med tidigare. Även socialkonstruktivismen kan erbjuda en förklaring i form av att konstruktionen av hemlöshet förändrats över tid, vilket klargör varför hemlöshet framställs annorlunda i vår empiri i jämförelse med den tidigare forskningen (Berger & Luckmann 2011; Burr 2015). Å andra sidan kan vi inte utesluta att de skilda ordvalen i vår empiri avseende hemlöshet bero på att skribenterna ämnat uppnå ett flyt i deras text genom att variera deras ordval. Det finns således olika förklaringar till varför framställningen av hemlöshet skiljt sig åt i vår empiri, men vi kan omöjligt fastställa en som sanning.

5.3.3. Diskursernas påverkan av den sociala ordningen

Vi kan tänka oss att åtskillnaden mellan människor i hemlöshet och den så kallade “vanliga” befolkningen historiskt sett varit större än den är idag. Swärd (2001) skildrar hur människor i hemlöshet, och människor i andra utsatta grupper, blivit passiva objekt för den bild som kommit att framställas om dem, ett faktum vi har svårt att tro överensstämmer med dagens verklighet. Dagens informationssamhälle möjliggör för en allt större grupp människor att kunna sprida sin historia eller åsikt på internet för en bred publik. Även om vår studie har påvisat en fortsatt reproducering av “de andra”-diskursen, menar vi med grund i ovanstående resonemang att det rådande informationssamhälle vi lever i påverkar den sociala ordningen. Därtill kan den återkommande komplexa bilden av hemlöshet tala för en omstrukturering av den sociala ordningen, eftersom läsare och konsumenter av nyheter kan komma att relatera och identifiera sig mer med människor i hemlöshet allt eftersom de förstår vidden av att vara hemlös. Framställningen av hemlöshet som ett strukturellt problem, snarare än ett individuellt sådant, tänker vi ytterligare talar för hur den sociala ordningen kan komma att påverkas. Vidare anser vi att bilden av människor i hemlöshet inte längre förefaller vara en äldre man sovandes på en parkbänk med missbruksproblematik, utan det kan likväl vara någon som haft otur med försäljning av sin bostad eller en med ordnad ekonomi som stått i kommunal bostadskö i sju år.

6. Avslutande diskussion

Den aktuella studien har syftat till att undersöka hur hemlöshet framställs i Dagens Nyheter och Aftonbladet, vilka de genomgående diskurserna är för framställningen samt föra en diskussion kring hur vi kan tänkas förstå framställningarna med hjälp av den kritiska diskursanalysen. Vi har redogjort för och analyserat olika framställningar avseende hemlöshet vi noterat i vår empiri; olika sätt att definiera hemlöshet, marknadsekonomin påverkan, en komplex bild av hemlöshet, vägen ur hemlöshet samt en framställd offerroll. De rådande diskurser vi redogjort för samt analyserat avser "de andra"-diskursen och "behov av förändring"-diskursen. Med hjälp av den kritiska diskursanalysens tredimensionella analysmodell och tillhörande begrepp har vi kunnat se olika anledningar till att specifikt dessa framställningar uppkommit. Berger & Luckmann (2011) har tillsammans med Burr (2015) erbjudit förståelse för de olika framställningar vi lyft fram med grund i hur socialkonstruktivismen menar att vår förståelse av fenomen, däribland hemlöshet, är historiskt och kulturellt specifika. Därutöver har Berger & Luckmann (2011) ytterligare hjälpt oss förstå hur de skilda bilderna av hemlöshet kan förklaras genom att dessa är olika typifieringar, uppkomna och fortsatt reproducerade av språket. Som vi återkommande understrukt i vår uppsats motiverar både Berger & Luckmann (2011), Burr (2015) och Fairclough (2010) för språkets centrala roll i hur fenomen framställs på olika vis, vilket vi med hjälp av lingvistiska verktyg kunnat påvisa. Dock har vi inte kunnat fastslå huruvida dessa framställningar skett medvetet eller omedvetet. Således kan de olika framställningar vi redogjort för, och diskuterat, haft sin grund i att skribenten bakom artikeln ämnat få ett flyt i texten. Därtill vill vi understryka att vi inte hävdar att de diskurser vi presenterat ovan är de sanna, utan de är ett urval utifrån vilka diskurser vi ansett varit de mest framstående.

Ett framgående tema vi synliggjort i den aktuella studien är den komplexa bilden av hemlöshet, något som kontrasterar den förenklade bilden av hemlöshet Swärd (2001) och Devereux (2015) tidigare skildrat. Att vi kunnat urskilja en komplex framställning av människor i hemlöshet tolkar vi med hjälp av Berger & Luckmann (2011) samt Burr (2015) som att de tidigare typifieringarna tillika med stereotyperna blivit ifrågasatta och förändrade för att bättre kunna spegla den rådande verkligheten. Likt synsättet inom den sociala konstruktivismen är den framställda sanningen alltid påverkad av kontext, tid och rum vilket gör den föränderlig. Därtill kan vi med hjälp av den kritiska diskursanalysen förstå den

förekomna bilden av hemlöshet som ett komplext fenomen med grund i den sociala praktiken. Vi tänker oss att skribenter förväntar sig att bli ifrågasatta i större utsträckning än tidigare, i och med hur det rådande informationssamhället erbjuder flertalet möjligheter till att kommentera och ifrågasätta publicerade texter på internet. Vi kan även tolka det som att den tidigare dominerande diskursen som format den förenklade bilden av hemlöshet inte längre innehar den hegemoniska position som kan definiera fenomenet, utan att diskursens betydelsekonsensus kommit att omformas.

Ytterligare förklaringar till den skildrade framställningen och dess diskurser i vår uppsats är det intertextuella sammanhanget, där två olika kontextuella aspekter poängteras. Dels anser vi att vår empiri och de framställningar vi noterat varit präglade av den årliga rapporten Stadsmissionen publicerar avseende den rådande hemlöshetssituationen, och dels har vi sett ett genomgående tema kring covid-19 pandemins påverkan av hemlösheten och människor i hemlöshet. Vidare har vi resonerat kring det rådande socialdemokratiska styrets påverkan av diskurser gällande människor i hemlöshet, och därtill diskuterat huruvida det kan vara en förklaring till att vi noterat en överhängande framställning av strukturella problem som orsak till att människor hamnar i hemlöshet. Ett förslag till ytterligare forskning är att undersöka kring hur det rådande politiska läget influerar diskursen gällande hemlöshet. Slutligen anser vi att det är av stor vikt att vidare undersöka framställningar och diskurser som vi inte får ta del av i vår empiri. Vi upplever att den grupp människor i hemlöshet som direkt intervjuas i vår empiri är homogen i förhållande till etnicitet och ålder, gruppen består av vita kvinnor och män kring medelåldern. Ur ett intersektionellt perspektiv vore det väldigt intressant och av stor vikt att utforska vidare vilka människor som inte får ta plats i artiklarna och därtill hur det kan påverka de framställningar och diskurser som formas.

Sammantaget har vi i vår uppsats visat olika framställningar av hemlöshet hos två nutida medieaktörer samt synliggjort de övergripande diskurserna för framställningarna. Vi har med hjälp av den kritiska diskursanalysen och socialkonstruktivismens teoretiska ramverk erbjudit olika förklaringar till dessa framställningar. Därtill har vi resonerat kring hur den sociala praktiken kan ha kommit att forma och påverka framställningarna och diskurserna. Vi inledde vår uppsats med att hänvisa till hur den sociala arbetets ramar utgörs av samhällets rådande diskurser, vilka är direkt påverkade av de framställningar media tillhandahåller. Med den utgångspunkten vill vi avsluta med att understryka vikten av att fortsätta bedriva forskning kring medias makt i hur sociala problem framställs och konstrueras. Som vi fastslagit med

hjälp av Burr (2015) och Berger & Luckmann (2011) innefattas vår förståelse av sociala problem av både en kulturell och historisk specificitet, vilket ytterligare motiverar för vidare forskning kring konstruktionen av sociala problem, eftersom dessa är under ständig förändring.

Referenslista

Aftonbladet (2016) Om Aftonbladet.

(<https://www.aftonbladet.se/omafonbladet/a/LOIQ4/om-aftonbladet> hämtad 2022-03-21)

Berger, P.L. & Luckmann, T. (2011). *The social construction of reality* [Elektronisk resurs] *a treatise in the sociology of knowledge*. New York: Open Road Integrated Media.

Blomberg, H., Kroll, C., Lundström, T. & Swärd, H. (2004) Medier och samhällsvetenskap. i Blomberg, H. (red.) (2004). *Sociala problem och socialpolitik i massmedier*. Lund: Studentlitteratur.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje upplagan Stockholm: Liber

Burr, V. (2015) *Social constructionism* Third edition. London: Routledge.

Börjesson, M. & Palmblad, E. (red.) (2007). *Diskursanalys i praktiken*. 1. uppl. Malmö: Liber

Calder, M.J., Hansard, A., Richter, S., Burns, K.K. & Mao, Y. 2011, Framing Homelessness for the Canadian Public: The News Media and Homelessness. *Canadian Journal of Urban Research*. 20(2). ss. 1-19.

Dagens Nyheter (2016) Så jobbar DN med kvalitetsjournalistik.

(<https://www.dn.se/nyheter/nyheter-hem/sa-jobbar-dn-med-kvalitetsjournalistik/> hämtad 2022-03-21)

Devereux, E. (2015) Thinking Outside the Charity Box: Media Coverage of Homelessness, *European Journal of Homelessness*. 9(2) ss. 261-273.

Fairclough, N. (2010). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. 2. ed. Harlow: Longman

Healy, K. (2014). *Social work theories in context: creating frameworks for practice*. 2 ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan

Kalman, H. & Lövgren, V (2019) Etik i forskning och etiska dilemman. i Kalman, H & Lövgren, V (red.) (2019). *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Andra upplagan, reviderad och utökad Malmö: Gleerups

Loseke, Donileen R. (2017). *Thinking about social problems: an introduction to constructionist perspectives*. 2. ed. New York: Aldine de Gruyter

Lövgren, V., Kalman, H. & Sauer, L.(2019) Känsliga personuppgifter - mellan prövning och forskningspraktik. i Kalman, H & Lövgren, V (red.) (2019). *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Andra upplagan, reviderad och utökad Malmö: Gleerups

Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2018) Introduktion: Vad är ett socialt problem? i (red.) (2018). *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur & kultur

Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2018) Perspektiv på sociala problem - några positioner. i (red.) (2018). *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur & kultur

Nationalencyklopedin (2022) Covid-19. (<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/covid-19> hämtad 2022-03-28)

Nygren, L. (2019) Risken finns, finns nyttan? i Kalman, H & Lövgren, V(red.) (2019). *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Andra upplagan, reviderad och utökad Malmö: Gleerups

Pascale, Celine-Marie. (2005). There's No Place Like Home: The Discursive Creation of Homelessness. *Cultural Studies Critical Methodologies*. 5(2) ss. 250-268.

Sahlin, I. (2018) *Sociala problem som verklighetskonstruktioner*. i Meeuwisse, A. & Swärd, H. (red.) (2018). *Perspektiv på sociala problem*. 2., omarb. utg. Stockholm: Natur & kultur

Sahlin, I. (2020) Who's Homeless and Whose Homeless? *Social Inclusion*. 8(3). ss. 43-53.

Socialstyrelsen (2017) Hemlöshet 2017 - omfattning och karaktär. Stockholm: Socialstyrelsen. (<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2017-11-15.pdf> hämtad 2022-04-11)

Socialstyrelsen (2019) Bostad först. Stockholm: Socialstyrelsen (<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/evidensbaserad-praktik/metodguide/n/bostad-forst/> hämtad 2022-04-07)

Socialstyrelsen (2022) Om Socialstyrelsen. (<https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/> hämtad 2022-03-28)

Stadsmissionen (2020) *Hemlös 2020. Tema: Ny nationell strategi mot hemlöshet*. Stockholm: Stadsmissionen

Stadsmissionen (2021) *Hemlös 2021. Tema: Är kommunernas arbete mot hemlöshet effektivt?* Stockholm: Stadsmissionen

Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (SOU 2006:21) *Mediernas vi och dom - Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen*. Stockholm: Kulturdepartementet

Sveriges Radio (2022) Hemlös i Stockholms city. (<https://sverigesradio.se/avsnitt/1727945> hämtad 2022-04-12)

Swärd, Hans (2001) Porträtterad nöd - berättelser om hemlösa. *Socialvetenskaplig tidskrift*. 8(1-2) ss. 54-71.

Swärd, H. (2004) När de utsatta får en röst i medier: Den nordiska gatutidningsrörelsen. i Blomberg, H., Kroll, C., Lundström, T. & Swärd, H. (2004) *Medier och samhällsvetenskap*. i Blomberg, H. (red.) (2004). *Sociala problem och socialpolitik i massmedier*. Lund: Studentlitteratur.

Thörn, C. (2004). *Kvinnans plats(er): bilder av hemlöshet*. Diss. Göteborg: Univ., 2004.

Vetenskapsrådet (2017) *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. London: SAGE

Wirehag, Matti (2019) Counting and mapping local homeless services systems in Sweden. *European Journal of Homelessness*. 13 (1), ss.169-191.

Zufferey, C. (2013) Questioning Representations of Homelessness in the Australian Print Media. *Australian social work*. 67 (4), ss. 525-536

Bilaga 1

Empiriskt material

Aftonbladet

Osignerad skribent/TT (2021) Tiotusentals hemlösa i Sverige: "Det är bråttom" *Aftonbladet*. 1 december.

(<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/y4V2Px/tiotusentals-hemlosa-i-sverige-det-ar-brattom> hämtad 2022-03-09)

Westin, Adam (2020) Jämna plågor för de hemlösa under pandemin. *Aftonbladet*. Publicerad 27 december, uppdaterad 28 december.

(<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/wedXPL/jamna-plagor-for-de-hemlosa-under-pandemin> hämtad 2022-03-09)

Górecka, J. (2020) Erik, 48: "Ett helvete att vara hemlös nu". *Aftonbladet*. 6 juni.

(<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/GGkov4/erik-48-ett-helvete-att-vara-hemlos-nu> hämtad 2022-03-09)

Al-Dewany, Z (2021) I Sverige kastas barn ut på gatan. *Aftonbladet*. Publicerad 6 oktober, uppdaterad 12 november. (<https://www.aftonbladet.se/ledare/a/rEd2Rm/i-sverige-kastas-barn-ut-pa-gatan> hämtad 2022-03-09)

Thornéus, E. (2021) Många gotlänningar tvingas flytta ut när turisterna invaderar ön. *Aftonbladet*. Publicerad 24 juli, uppdaterad 6 augusti.

(<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/gW56n1/manga-gotlanningar-tvingas-flytta-ut-nar-turisterna-invaderar-on> hämtad 2022-03-09)

Apréa Malmqvist, M. (2020) Anna "bor" på slottets p-plats - granne med kungen. *Aftonbladet*. Publicerad 17 december, uppdaterad 18 december.

(<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/X8omzn/anna-bor-pa-slottets-p-plats--granne-med-kungen> hämtad 2022-03-09)

(Isling, S & Nordstrand A. (2020) Vi har ett alternativ till social housing. *Aftonbladet*. 9 december. <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/gW34o9/vi-har-ett-alternativ-till-social-housing> hämtad 2022-03-09)

(Al-Dewany, Z (2020) Bestämmer marknaden blir Agnes, 85, hemlös. *Aftonbladet*. 24 juli. <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/gW34o9/vi-har-ett-alternativ-till-social-housing> hämtad 2022-03-09)

(Bergström, K (2020) Corona slår hårt mot hemlösa: väldigt oroliga. *Aftonbladet*. 21 mars. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/kJOkLB/corona-slar-hart-mot-hemlosa-valdigt-oroliga> hämtad 2022-03-09)

Sylvén Möller, J. (2020) Lotta, 53, var hemlös - räddades från gatan efter 15 år. Aftonbladet. Publicerad 26 februari, uppdaterad 14 januari.

(<https://www.aftonbladet.se/svenskahjaltar/a/jdJrn0/lotta-53-var-hemlos--raddades-fran-gatan-efter-15-ar> hämtad 2022-03-09)

Dagens Nyheter

Osignerad skribent (2021) Ledare: Frid i varje hem och hushåll kräver att man har en bostad. Dagens Nyheter. 25 december.

(<https://www.dn.se/ledare/frid-i-varje-hem-och-hus-kraver-att-man-har-en-bostad/> hämtad 2022-03-09)

Samuelson, F. (2021) Hemlösa hårt drabbade av pandemin: "Behöver bättre stöd för att få livet att fungera". Dagens Nyheter. Publicerad 6 juni, uppdaterad 8 juni.

(<https://www.dn.se/ekonomi/hemlosa-hart-drabbade-av-pandemin-behoover-battre-stod-for-att-fa-livet-att-fungera/> hämtad 2022-03-09)

Magnusson, L. (2021) Även nere på samhällets botten finns en gnista livsgladje. Dagens Nyheter. 27 maj.

(<https://www.dn.se/ledare/lisa-magnusson-aven-nere-pa-samhallets-botten-finns-en-gnista-livsgladje/> hämtad 2022-03-09)

Jacobsson, B. (2021) Stockholms stad avsätter fler lägenheter för hemlösa. Dagens Nyheter. 5 mars.

(<https://www.dn.se/sthlm/stockholms-stad-avsatter-fler-lagenheter-for-hemlosa/> hämtad 2022-03-09)

Ferhatovic, M. (2021) Stadsmissionen: "Hemlösa riskerar att frysa ihjäl". Dagens Nyheter. 11 februari.

(<https://www.dn.se/sverige/stadsmissionen-hemlosa-riskerar-att-frysa-ihjal/> hämtad 2022-03-09)

Nyman, J. (2020) Hemlösheten fortsätter att öka - krav på nationell strategi. Dagens Nyheter. 2 december.

(<https://www.dn.se/sverige/hemlosheten-fortsatter-att-oka-krav-pa-nationell-strategi/> hämtad 2022-03-09)

Sabuni, N. (2020) "Sverige behöver en ny social boendeform för behövande". Dagens Nyheter. 15 oktober.

(<https://www.dn.se/debatt/sverige-behoover-en-ny-social-boendeform-for-behovande/> hämtad 2022-03-09)

Dragic, M. (2020) Diakon: "De som har det svårast nu är våra mest utsatta". Dagens Nyheter. 9 april.

(<https://www.dn.se/sthlm/diakon-de-som-har-det-svarast-nu-ar-vara-mest-utsatta/> hämtad 2022-03-09)

Sundbeck, J. (2020) Håkan flyttar in efter 20 år i hemlöshet. Dagens Nyheter. 27 mars.

(<https://www.dn.se/sthlm/hakan-flyttar-in-efter-20-ar-i-hemloshet/> hämtad 2022-03-09)

Sundbeck, J. (2020) Stadsmissionen håller öppet - även för den med hosta: "Ingen ska behöva bo på gatan". Dagens Nyheter. Publicerad 24 april, uppdaterad 25 april.

(<https://www.dn.se/nyheter/sverige/stadsmissionen-haller-oppet-aven-for-den-med-hosta-ingen-ska-be-hova-bo-pa-gatan/> hämtad 2022-03-09)